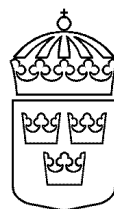

Riksdagens protokoll

2000/01:109

Fredagen den 11 maj

Kl. 9.00 – 11.39

Protokoll
2000/01:109

1 § Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 17 maj kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsrådet Mona Sahlin, utbildningsminister Thomas Östros, statsrådet Ingegerd Wärnersson, statsrådet Britta Lejon och justitieminister Thomas Bodström.

2 § Anmälan om uteblivna svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2000/01:426

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:426 av Margareta Viklund (kd) om barnen i världen.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är EU-relaterade åtaganden.

Stockholm den 8 maj 2001

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

Interpellation 2000/01:431

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:431 av Roy Hansson (m) om flyktingbarnen i Mellanöstern.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är EU-relaterade åtaganden.

Stockholm den 8 maj 2001

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:447 av Karl-Göran Biörsmark (fp) om villkorat bistånd.

Interpellationen kommer inte att besvaras.

Skälet till detta är EU-relaterade åtaganden.

Stockholm den 8 maj 2001

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2000/01:425

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:425 av Margareta Viklund (kd) om folkrätten.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är utrikesresor.

Stockholm den 8 maj 2001

Utrikesdepartementet

Anna Lindh

Interpellation 2000/01:420

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:420 av Stefan Attefall (kd) om dubbelbeskattning av boendet.

Interpellationen kommer att besvaras den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är att det på grund av inbokade engagemang och utlandsresor inte funnits någon annan tid som passat mig.

Stockholm den 8 maj 2001

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Interpellation 2000/01:437

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:437 av Gunnar Axén (m) om lotterilagen.

Interpellationen kommer att besvaras den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är att det på grund av inbokade engagemang och utlandsresor inte funnits någon annan tid som passat mig.

Stockholm den 8 maj 2001

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:438 av Åke Sandström (c) om folkrörelsernas möjlighet till egenfinansiering.

Interpellationen kommer att besvaras den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är att det på grund av inbokade engagemang och utlandsresor inte funnits någon annan tid som passat mig.

Stockholm den 8 maj 2001

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Interpellation 2000/01:413

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:413 av Willy Söderdahl om folkbildningen.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001

Utbildningsdepartementet

Ingegerd Wärnersson

Enligt uppdrag

Staffan Bengtsson

Statssekreterare

Interpellation 2000/01:414

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:414 av Maria Larsson om idrotten i skolan.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001

Utbildningsdepartementet

Ingegerd Wärnersson

Enligt uppdrag

Staffan Bengtsson

Statssekreterare

Interpellation 2000/01:415

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:415 av Ulf Nilsson om mobbning.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Interpellation 2000/01:429

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:429 av Sonja Fransson om gymnasieungdomar med funktionshinder.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Interpellation 2000/01:433

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:433 av Ulla-Britt Hagström om trafikutbildning i skolan.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Interpellation 2000/01:448

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:448 av Ulf Nilsson om betyg och kunskapsmål.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Prot. 2000/01:109
11 maj

Interpellation 2000/01:449

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:449 av Kenneth Johansson om maxtaxa – lokal demokrati.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

Interpellation 2000/01:453

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:453 av Maria Larsson om gymnasiestudier.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är statsrådets utlandsresor och andra engagemang.

Stockholm den 4 maj 2001
Utbildningsdepartementet
Ingegerd Wärnersson
Enligt uppdrag
Staffan Bengtsson
Statssekreterare

4 § Svar på interpellation 2000/01:419 om förtroendet för utbildningen i försvaret

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Förvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Olle Lindström har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att återskapa en förtroendeingivande utbildningsproduktion inom Förvarsmakten. Han anför den senaste tidens diskussion om underskott i anslaget till förbandsverksamheten som skäl till sin fråga.

Låt mig först ännu en gång i kammaren slå fast att riksdagsbeslutet våren 2000 om det framtida försvaret ligger fast. Förvarsmakten har påbörjat en mycket omfattande omstrukturering, vilket leder till att ett antal komplicerade processer måste genomföras.

Försvarsmakten hade under föregående år ett underskott i förbandsverksamheten på grund av bristande avvägningsförmåga mellan olika delar av verksamheten samt bristande uppföljning av ekonomin. Regeringen föreslår i tilläggsbudget 1 att underskottet för 2000 ska lösas genom att utnyttja det anslagssparande som uppstod på materielanslaget.

För innevarande år har Försvarsmakten också anmält att förbandsverksamheten kommer att gå med ett underskott. Enligt Försvarsmaktens uppgifter i budgetunderlaget för 2002 beror detta främst på förseningar inom vissa delar av omstruktureringen, men också på ökade kostnader för verksamheten.

Inför höstens försvarsbeslut pågår för närvarande en analys av planeringen för perioden 2002 till 2004 för att säkerställa att vi har en balans mellan beslutad verksamhet och tilldelade ekonomiska ramar samt att verksamheten bedrivs rationellt och ändamålsenligt. Jag ser inga tecken på att det fattade beslutet äventyras, men åtgärder kan behöva vidtas för att bibehålla en sådan balans.

Riksrevisionsverket har till regeringen anmält att bl.a. uppföljning av förbandsverksamheten i form av tillförlitliga utfallsprognoser saknats. Verket anser att Försvarsmaktens styrning och kontroll av verksamheten måste förbättras. Regeringen fattade i februari beslut om att uppdra åt Ekonomistyrningsverket att genomföra en förstudie om bl.a. Försvarsmaktens ekonomiska kompetens, verksamhetsstyrning och prognosverksamhet. Det är regeringens avsikt att på detta sätt utnyttja kompetens inom statsförvaltningen för att komma till rätta med de brister som för närvarande finns i Försvarsmakten. Detta skapar också förutsättningar för att fullfölja den beslutade ominriktningen.

Olle Lindström tar vidare upp investeringarna i den beslutade grundorganisationen, vilka han ifrågasätter.

Enligt min mening är dessa investeringar en viktig del i genomförandet av ominriktningen. Det går inte att bygga det nya försvaret med modern materiel och utvecklad förbandsverksamhet utan att även utveckla den infrastruktur på vilken denna utveckling vilar.

De exempel på investeringar som enligt Olle Lindström kan ifrågasättas är just exempel på investeringar för framtiden. Att ombeväpningen av flygstridskrafterna till JAS 39-systemet även innebär investeringar är ingen nyhet. Motsatsen vore snarast kontraproduktivt. Omlokaliseringen av SWEDINT till Kungsängen innebär en rationellare verksamhet med långsiktiga besparingar, men ska också ses som ett led i att utveckla markstridsförbandens förmåga till internationella operationer.

Herr talman! Sammanfattningsvis så menar jag att de bästa åtgärder regeringen kan vidta för att återskapa en förtroendeingivande utbildningsproduktion är att se till att det fattade försvarsbeslutet genomförs som det var avsett. I det ligger att prioritera det nya före det gamla, att avveckla för att kunna utveckla och att styra resurserna så att en effektiv förbandsproduktion kan genomföras.

Det största ansvaret för att tillse att genomförandet sker på detta sätt ligger naturligtvis på Försvarsmakten och dess chef. Eftersom det är en så omfattande verksamhet är det dock självklart att regeringen och Regeringskansliet fortlöpande följer implementeringen av reformen för att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt statsmakternas inriktning.

Anf. 2 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Tack för svaret på min interpellation, försvarsministern. Jag är dock mycket förvånad över den förnöjsamhet som präglar försvarsministerns svar. Om jag vore försvarsminister skulle jag vara mycket bekymrad.

Ett försvar i ekonomisk kris, förbandsproduktionen på sparlåga, välutbildade nyckelpersoner som försvinner och den överambitiösa investeringsviljan urholkar utbildningsproduktionen. Dessutom läggs hemvärnet i princip för fädot. Jag återkommer till detta.

Tre månader efter 1996 års försvarsbeslut upptäcktes underskott som ökade kraftigt, och spardirektiven blev en följetong åren igenom. Sex månader efter 2000 års försvarsbeslut kom signalerna om nya underskott, och nya spardirektiv – som numrera kallas dialoger – drabbade verksamheten.

I dag kommer ytterligare nedskärningar på grund av att försvarsministern inte tillåter Försvarsmakten att tillfälligt flytta över de 700 miljoner kronorna från materielanslaget till verksamheten för innevarande år.

Försvarsmaktens högkvarter redovisade i tisdags inför försvarsutskottet vilka konsekvenser det skulle medföra om man inte fick överföra dessa pengar för år 2001. Hemvärnsutbildningen reduceras med 50 % eller ställs in helt, förbandsutbildningen minskas med 40 % av de rörliga kostnaderna, flygtidsuttag och gångtid på fartyg reduceras kraftigt, omskolningen av JAS försenas cirka ett år, helikopterverksamheten i försvaret inskränks till freds- och ambulansräddning, vid skolor och centrum senareläggs övergångsutbildning av arméofficerare och studie- och utvecklingsverksamheten dras ned kraftigt.

Sammantaget innebär detta att både internationaliseringen och utvecklingen av insatsorganisationerna försenas. Dessutom senareläggs den planerade omförrädsställningen och 300–500 civilanställda avskedas.

Nog borde väl försvarsministern känna samma oro som jag över hur de anställda inom hela Försvarsmakten tar dessa destruktiva besked. Att år efter år konfronteras med ständigt nya nedskärningar kan knappast uppfattas som förtroendeingivande. Är inte försvarsministern beredd att ompröva beslutet om överflyttningen av 700 miljoner från materiel till verksamhet?

Försvarsministern säger att de investeringar jag ifrågasätter är en viktig del i genomförandet av ominriktningen. Ja, till viss del, men inte allt. Jag träffar många försvarsanställda på skilda nivåer inom Försvarsmakten, och jag har inte hört någon applådera flytten av SWEDINT från Almnäs till Kungsängen för 850 miljoner. Snarare är de förvånade. Det är tvärtom faktiskt.

Förändringen av helikopterorganisationen som nu kräver investeringar på 901 miljoner kronor är en annan del. Man flyttar från en färdiginvesterad flottilj i Boden till Malmen, som kräver nyinvesteringar och som dessutom inte klarar miljökraven. Nedläggningen av flygflottiljen i Ängelholm är en annan del i raden av investeringsslöseri. Det är många, både försvarsanställda och andra människor, i vårt samhälle i dag som frågar: Vad håller Försvarsmakten på med?

Ökade fasta kostnader leder ofelbart till mindre resurser till utbildningsproduktion, som i sin tur leder till försämrade förmågor. Jag kommer tillbaka till förmågorna i mitt nästa inlägg.

Prot. 2000/01:109

11 maj

Svar på
interpellationer

En sista fråga i den första delen: Tänker verkligen försvarsministern tillåta att alla dessa investeringar genomförs, t.ex. flyttningen av SWEDINT?

Anf. 3 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det gäller att kunna skilja mellan försvarsreformens inriktning och de med den förknippade syftena och den aktuella situationen. Det skulle ha varit lätt för mig att välja den enkla lösningen och säga: Ja, vi gör en tillfällig överflyttning av pengar som, av skäl som jag inte heller egentligen kan bejaka, finns sparade på materielanslaget.

Men vad hade det betytt? Jo, det hade betytt att vi inte hade kunnat genomföra den förändring som Försvarsmakten ska genomgå när det gäller den andra delen, det som är utbildning och övningsverksamhet – förbandsanslaget. Det hade vi inte kunnat i den takt som erfordras.

Därför har jag vid upprepade tillfällen även här i kammaren sagt: Jag är inte emot att kunna genomföra en sådan överflyttning i en situation där försvarsberedning, överbefälhavare och andra myndigheter ger oss ett underlag som säger att det säkerhetspolitiska läget, den försvarsteknologiska utvecklingen ger sakliga motiv för en annan avvägning mellan försvarets materielanskaffning och försvarets förbandsverksamhet. Men det har icke förevisats, åtminstone inte i den process vi är i nu. Det är det ena motivet.

Det andra motivet är den brist på ekonomistyrning som finns framför allt, förefaller det, inom den del som förbandsanslaget finansierar. På den punkten måste vi skapa en bättre tingens ordning för att både överbefälhavaren och ytterst naturligtvis statsmakterna ska kunna följa och leda – inte ledas till – utvecklingen.

Jag har angett i tilläggsbudgeten att regeringen kan komma att återkomma till riksdagen beträffande innevarande års finansiella situation. Men jag ser i dag inget som talar för den saken. Det pågår ett intensivt arbete inom högkvarteret – och Försvarsdepartementet följer det – för att de förändringar som måste ske innevarande år sker i kongruens med ominriktningen av försvaret.

Låt mig slutligen lägga till att jag har den största respekt för den känsla av osäkerhet som finns hos personalen i Försvarsmakten och även naturligtvis i de berörda orterna. Men det är trots allt bättre att genomföra en förändring av ett försvar där syftet är att utveckla det framåt, där syftet är att vi ska ligga i teknologisk och organisatorisk framkant. Det är bättre än att – som fallet är i många andra försvarsmakter – befinna sig i en nästan förtvivlad situation där varken investeringar eller kvalitet i utbildningen på något sätt räcker till för de uppgifter som Försvarsmakten kan ställas inför i vår tid och framåt.

Anf. 4 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Man kan ha synpunkter på det här med ekonomistyrning. Visst är det uppenbart att det har varit en brist och är en brist. Men det är alldeles självklart, när det nu har gått fyra månader av det här året, att om man under 2001 måste göra drastiska nedskärningar måste man försöka att stoppa blodflödet åtminstone för stunden, för innevarande år, och sedan lösa problemen framåt. Det går inte att tro att våra skattebetalare, som är beredda att lägga 40–45 miljarder till försvaret årligen, inte

ska få utbyte av de pengarna. Som det nu är blir det faktiskt så att förbandsproduktionen – det är den som jag mest inriktar mig på – kommer att mer eller mindre läggas i malpåse.

Det finns inte sakliga motiv, säger försvarsministern, för att flytta över de 700 miljonerna. Men efter försvarsbeslutet förra året har regeringen faktiskt också lagt på försvaret nya uppgifter som ska utföras inom ramen. Det är alltså inte enbart bristen på ekonomistyrning som har förorsakat det här utan det är även tillkommande kostnader.

Vi ska ligga i teknisk och organisatorisk framkant, säger försvarsministern. Ja, det ska vi göra. Men det får inte innebära att det i det korta perspektivet blir någon form av stopp så att alla anställda känner att det är destruktivt och att de inte har en förhoppning om att det är ett arbete, ett jobb, som de vill ha i framtiden. Det är stor risk att ännu fler försvinner.

När man tar in ungdomar med plikt måste man ge dem en adekvat utbildning. Man måste ha resurser att genomföra den utbildningen. Nu har man inte råd att köpa bränsle till maskinerna, till fordonen. Man har inte möjligheter att genomföra de enklaste övningar därför att ekonomin ser ut som den gör. Det måste man lösa i det korta perspektivet, men också naturligtvis långsiktigt. Och då måste man ta till krafttag och inte vara förnöjsam, som jag uppfattar att försvarsministern är.

Vi har en annan del som också är mycket allvarlig. Det är hemvärnet. Försvarsministern och ansvariga politiker har talat om att hemvärnet är en integrerad del och en viktig del av de nationella skyddsstyrkorna. Utbildningsverksamheten inom hemvärnet genomförs med högre ambition än tidigare och i vissa fall prioriteras hemvärnet vid tillförsel av ny materiel. ÖB har sagt att han definitivt tror på hemvärnet, ett hemvärn med tekniskt avancerad utrustning både i form av informationscensorer och tillräckligt bra vapensystem.

Och vad händer nu? I princip läggs hemvärnet för fåfot. Hemvärnet har i dag 114 miljoner kronor för den rörliga delen under det här året, och nu är man beredd att ta 80 miljoner. Det blir egentligen ingenting kvar. Man försöker motverka avgångar med nyrekrytering, men rekryteringen stannar av när hemvärnsmän eller andra människor inte anser att man får någonting i utbyte av att vara hemvärnsman.

Hela systemet håller på att falla sönder på grund av rädslan och farhågan från försvarsministern och regeringen att inte i det korta perspektivet se till att det fungerar.

Jag är medveten om att det måste göras mycket mer för 2002–2004, men just för dagen är detta viktigt för att personal på olika nivåer och de värnpliktiga ska känna att det finns möjligheter att utföra en förbandsproduktion.

Anf. 5 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag är inte förnöjsam, och jag har inte heller någon rädsla. Jag har på en punkt som interpellanten tar upp varit tydlig i dialogerna med överbefälhavaren. Jag har sagt ja till tillkommande kostnader genom beslut av statsmakterna. Jag har sagt till överbefälhavaren att det kan ha tagits beslut av oss efter det att Försvarsmaktens underlag 1999 varit uppe i regeringen och riksdagen och att jag är beredd att i så fall anvisa medel t.ex. genom att överföra mellan de två anslagen. Men jag

har också sagt att den reduktion av personalkostnader som skulle ske föregående år inte ägde rum. Tvärtom skedde en höjning av lönekostnadsnivån inom Försvarsmakten.

Vad gäller den andra punkten startade Försvarsmakten innevarande år med en mycket hög övningsnivå. Jag var själv i Norrbotten med på den förnämliga övning, Snöstorm, som genomfördes där. Det var såvitt jag förstod en av de bästa övningar som vi har haft i enlighet med det nya försvarets inriktning. Detsamma gäller andra övningar.

Men det är uppenbart att man inte hade tänkt sig att övningsverksamheten totalt under detta budgetår, som riksdagen har anvisat pengar för, skulle rymmas inom den ramen. Det gör att om det blir påverkningar på övnings- och utbildningsnivån under senare delen av året, får detta ställas mot att Försvarsmakten, såvitt jag förstår med kvalitativt mycket goda resultat, genomförde en mycket bra övningsverksamhet under första delen av året. Men man måste kunna hantera ett helt budgetår när man fattar sina beslut om vilken verksamhet man ska bedriva.

Överbefälhavaren har meddelat mig att hans inriktning är den att verksamheten ska följa de av statsmakterna angivna anslagsbeloppen, och jag tycker att det är en bra och självklar inställning från överbefälhavaren.

Låt mig slutligen få kommentera hemvärnsfrågorna. De ingår som en del i den avvägning som nu sker inom högkvarteret. Jag vill inte exakt gå in på detta. I långa stycken ligger de inom ramen för det som vi anvisade i regleringsbrevet som är baserade på riksdagens beslut. Där finns ett utrymme för överbefälhavaren att fatta avvägningsbeslut mellan olika aktiviteter inom förbandsverksamheten.

Anf. 6 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Jag fick inte något svar på frågan om SWEDINT. Försvarsministern undvek den. Jag kanske ändå kan få ett svar på om försvarsministern verkligen kommer att tillåta att omlokaliseringen genomförs.

Vad gäller läget 2002–2004 är det ju, bortsett från de problem som nu finns, så att man i försvarsbeslutet år 2000 talade om att Försvarsmakten skulle få komma tillbaka med en redovisning beträffande de nationella skyddsstyrkorna. Värnpliktersättningen tillkommer, vi får ökat antal värnpliktiga, materielanslaget för de internationella insatserna höjs m.m.

Jag tycker att också det som försvarsministern i sitt svar på interpellationen säger om de två åren verkar förnöjsamt. Dessa problem måste lösas, och det får vi väl återkomma till.

Jag vill säga ytterligare en sak om förbandsproduktionen, som nu kommer att gå ned. Det framgår av Försvarsmaktens redovisning av besparingarna. I försvarets redovisning av verksamheten 1999 framhålls att vi har en del brister i våra förmågor men att de ändå är godtagbara. Också regeringen anser att de är godtagbara. I 2000 års redovisning säger man att med hänsyn till omvärldsanalysen är våra förmågor trots bristerna erforderliga. – Erforderliga till vad? Kan man flera gånger använda samma motivering för att försöka förklara att vi nog i alla fall har ett ganska hyggligt försvar?

Först används den när det gäller att halvera försvaret. Det var omvärlden som utgjorde motiveringen för att neddragningen kunde ske. Nu

gäller det att våra förmågor är erforderliga. Det är dock faktiskt så att oavsett om vi har ett stort eller ett litet försvar, måste vi ha en godtagbar stridsförmåga.

Anf. 7 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det är en viktig fråga som interpellanten här tar upp. Jag lägger ned ett stort arbete på att följa avvägningen mellan våra tillgängliga styrkor i omedelbar nutid i ett års perspektiv och i fem års perspektiv. Detta måste naturligtvis ställas mot situationen när det gäller främmande makters styrkor i vårt närområde, och till detta räknar jag hela norra Europa.

Min bedömning är entydig. För att kunna avskräcka och hantera den typ av väpnade angrepp som skulle kunna ske i praktiskt taget en omedelbar situation har vi erforderlig förmåga. Detsamma är fallet när det gäller att hävda vår territoriella integritet.

Vad beträffar våra internationella insatser har vi anmält ett antal förbandstyper till EU:s, till Natos och till FN:s styrkeregister. Vi har för närvarande nästan 1 000 man ute på våra missioner. Jag anser att vi även i det hänseendet är i stånd att genomföra det som vi har åtagit oss genom föregående försvarsbeslut.

Låt mig också för att anknyta till hemvärnsfrågan peka på att de insatser som inte minst hemvärdet men även andra förband har gjort till stöd för samhället vid svåra påfrestningar har visat sig vara mycket goda. Det gör att jag i ljuset av omvärlden anser att vi har erforderliga förmågor för det svenska försvaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2000/01:454 om skador och risker vid värnpliktstjänstgöring

Anf. 8 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Anna Lilliehöök har frågat vad jag avser göra för att stärka stödet för totalförsvarspliktiga som skadas under tjänstgöringen och för att tydliggöra för de totalförsvarspliktiga och deras anhöriga vilket skydd de omfattas av.

Därutöver frågar Anna Lilliehöök vad jag avser vidta för åtgärder för att Försvarsmakten ska tillförsäkras ekonomiska resurser för att vakanser som kan leda till ökade risker ska undvikas.

Regeringen gav i regleringsbrevet för år 2001 Försvarsmakten i uppdrag att inkomma med en redovisning av det säkerhetsfrämjande arbetet och en handlingsplan för det framtida arbetet. Redovisningen inkom den 1 mars i år. Av redovisningen framgår att Försvarsmakten kontinuerligt arbetar på att förbättra säkerheten för både anställd och totalförsvarspliktig personal.

Om olyckan ändå sker är det viktigt att de totalförsvarspliktiga har ett gott skydd. Regeringen har därför i går, den 10 maj 2001, beslutat att överlämna remissen *Bättre villkor för totalförsvarspliktiga* till Lagrådet.

Prot. 2000/01:109

11 maj

*Svar på
interpellationer*

Remissen innehåller bl.a. förslag till förbättringar vad avser personskadeskyddet för totalförsvarspiktiga.

I korthet innebär förslagen att alla som skadas under tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt ska omfattas av samma regler oavsett om man fullgör grundutbildning längre än 60 dagar, kort grundutbildning eller repetitionsutbildning. Tidigare omfattades bara de som fullgjorde grundutbildning som var längre än 60 dagar.

Vid beräkning av livränteunderlag ska underlaget inte i något fall beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar fem gånger prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Det är för flertalet totalförsvarspiktiga en höjning av det garanterade beräkningsunderlaget.

Även rätten till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, behandling och läkemedel under högst tre års tid samt den rätt till ersättning för sveda och värk, lyte m.m. som följer av lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. ska vara lika.

Regeringen föreslår vidare att de utbildningsansvariga myndigheterna, t.ex. Försvarsmakten, ska ha rehabiliteringsansvar för den som skadas vid fullgörandet av grundutbildning eller repetitionsutbildning. Det innebär att utreda behovet, planera insatserna samt stödja och hjälpa den skadade så att han eller hon får lämplig arbetsträning eller utbildning.

Rehabiliteringsansvaret för den som skadas vid fullgörande av totalförsvarspikt ska bestå under tre år. Tiden ska dock kunna förlängas med ytterligare två år. Den rehabiliteringsansvariga myndigheten ska samarbeta med andra berörda myndigheter och samordna sina rehabiliteringsinsatser med eventuell annan arbetsgivares åtgärder.

Regeringen föreslår även att anhöriga till den som skadas ska få ersättning för vissa kostnader, t.ex. ökade boendekostnader, kostnader för resor och kostnader för eget psykosocialt stöd m.m., från de utbildningsansvariga myndigheterna.

Herr talman! Riksdagen har beslutat om Försvarsmaktens ekonomiska ramar och fördelningen mellan de olika anslagen. Jag är medveten om att den pågående omställningen medför vissa temporära problem avseende tillgång till officerare vid vissa förband, men det är problem av övergående karaktär. Det är dock myndighetens ansvar att säkerställa att utbildningssäkerheten inte påverkas av detta.

Anf. 9 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Bakgrunden är att jag – som säkert också ministern har gjort – har träffat ett antal anhöriga och skadade i tjänst. Jag vill börja med att kommentera svaret på min sista fråga om åtgärder att tillförsäkra resurser för att inte öka riskerna under försvarets omställning. Det sammanhänger med den interpellation som besvarades tidigare.

Ministern beskriver Försvarsmaktens arbete med säkerhet. Jag vet att det bedrivs med hög ambition. Samtidigt kvarstår faktum att skadefrekvensen är hög även under normala arbetsförhållanden. Materielen är tung, svårhanterlig och kanske inte precis modern eller ergonomiskt utformad. Vapen används. Unga och oerfarna rycker in, och man får börja om från början varje gång i utbildningen.

Det är då ytterligt allvarligt när riskerna ökas genom befälsvakanser till följd av besparingar i försvaret. Risken för olyckor i arbetet samman-

hänger med ledning och organisation oavsett verksamhet. Visst ska försvaret omdanas. Men det får inte ske till priset av vakanser eller brister i organisationen så att riskerna ökar. Det är Försvarsmaktens uppgift, men det faller också ett tungt ansvar på oss politiker när vi ålägger uppgifter och tilldelar resurser.

Jag kan tyvärr inte känna mig nöjd med svaret att den pågående omställningen bara medför vissa temporära problem med tillgång på officerare men att det är övergående. Befälsbristen har gradvis förvärrats sedan omorganisationen den 1 juli förra året. Det finns för närvarande inget som tyder på att den än på länge är övergående. Tvärtom tillkommer nya besparingsbeting och nya avgångar sker.

Jag vill nu kommentera min andra fråga om vilka initiativ försvarsministern ämnar vidta för att tydliggöra försäkringssituationen för de värnpliktiga och deras familjer. Försvarsministern beskriver att försäkringar finns för de värnpliktiga och att regeringen nu föreslår förbättringar. Det är ju bra. Det gäller t.ex. det lägsta försäkringsskyddet för unga värnpliktiga som inte har arbete, vilket de inte har när de är 18 år. Det höjs till en årsinkomst på ungefär 150 000 kr. Det är bra. Den som är skadad har sannolikt heller inget arbete efter värnplikten.

Men det var egentligen inte detta min fråga avsåg, utan snarare försäkringsskyddets utformning. Försäkringarna är ett lapptäcke som är svåröverskådligt även för de mest insatta. Ofta behövs jurister och rättslig prövning för att fastställa vilka försäkringar som gäller och hur. Vi hade en hearing i försvarsutskottet i höstas där det klart framgick att försäkringsskyddet är svårförståeligt och att många försäkringar är inblandade.

När man försöker sätta sig in i frågan sätter man säkert till slut sitt hopp till att det finns ett heltäckande skydd. När vi i försvarsutskottet behandlade frågan om försäkringar för utlandsstyrkan behövde vi tre föredragningar från socialförsäkringsutskottet för att förstå när ersättningen fastställdes. Det kan tyckas vara en liten detalj. Ofta är det så att föräldrar och värnpliktiga soldater i utlandsstyrkan tror att det finns ett skydd som sedan visar sig inte finnas. Kanske har de också invaggats i tron att det i vårt land finns trygghetssystem för alla situationer.

Det är då viktigt att de med plikt uttagna får veta exakt vad som gäller så att de åtminstone ges chansen att komplettera försäkringsskyddet genom t.ex. grupplivförsäkringar. Det var av detta skäl jag ställde min fråga som jag nu vill upprepa. Tänker försvarsministern i samband med de beskrivna utredningarna ta initiativ till att vi tydliggör försäkringssituationen?

Anf. 10 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag är engagerad för den här frågeställningen. Det finns många motiv till det. Ett motiv är att vårt försvar ska vara ett på plikt baserat försvar. De värnpliktiga ska vid mönstringen känna att de är rätt person för rätt uppgift.

Det är naturligt för mig att ta steget att med plikten som grund utforma systemet så att den värnpliktige känner att den vill genomföra sin tjänst. Vi ska också rekrytera fler kvinnor baserat på frivillighetsprincipen. Det gör att hela förmåns- och rättighetssystemet för de pliktiga måste förbättras.

Jag anser att det beslut som regeringen i går fattade om en lagrådsremiss går i den riktningen. Det är min förhoppning att detta efter lagrådets granskning ska kunna bli ett förslag till riksdagen i höst.

Det viktigaste arbetet i försvaret för att förebygga åtgärderna och skadorna är att påverka kunskaper och attityder och öka säkerhetsmedvetandet. Det är en fråga om utbildning.

Jag vet att Försvarsmakten har tagit fram utbildningsmaterial som riktar sig till de värnpliktiga för att höja säkerhetsmedvetandet, att det finns en riktad utbildning till våra yrkesofficerare, att det finns ett nätverk för utbildningssäkerhetsofficerare och att utbildningen av de värnpliktiga skyddsassistenterna utvecklas.

Jag vet också att vi har en relativt negativ skadeutveckling, dvs. att vi har en ökad frekvens per 100 000. Men i absoluta tal minskar skadorna. Jag är också medveten om att det bl.a. är belastnings- och hörselskador det handlar om och att man kan göra mer när det gäller trafiksäkerheten. Jag vet att Försvarsmakten, vilket jag tycker är alldeles utmärkt, startar ett projekt om trafiksäkerhet.

Informationen till de totalförsvarspliktiga vid skada är inte bra. Jag tror att interpellanten har rätt i att det delvis är en snårskog av regler och att det inte är någon bra information. Det är inte lätt att ha ett grepp över det när man är 18 eller 19 år. Man får en kort information vid inskrivningen hos Pliktverket, och man får sedan en information när en skada har skett.

När regeringen lägger fram sin proposition i höst avser jag att också ge berörda myndigheter i uppdrag att redovisa hur vi ska kunna utveckla informationen om personskadeskyddet till de totalförsvarspliktiga och till deras anhöriga.

Anf. 11 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Jag är tacksam för det beskedet. Jag vill bara skicka med att det viktiga är att tydliggöra försäkringssituationen med målet att de flesta värnpliktiga ska ha förstått den. I och för sig kanske inte begåvningsnivån är tillräckligt hög i försvarsutskottet, men vi hade en hearing mellan kl. 9 på morgonen och kl. 1 på dagen innan vi kanske började skönja hur det hela fungerade.

Jag vet, vilket försvarsministern påpekade, att säkerhetsarbetet pågår. Visst gör det det. Men tyvärr inträffar olyckor ändå. Det var detta min första fråga egentligen rörde, de situationer där allvarliga olyckor har inträffat.

Visst finns det försäkringar och försäkringsskydd. Men det handlar på något sätt om någonting annat. Det kan vara en förlorat framtid. Det har t.o.m. i vissa fall tyvärr varit ett förlorat liv. Då är försäkringarna en klen tröst, även om de garanterar en miniminivå för försörjning efter skada.

En svår olycka är tyvärr ofta oreparabel. Den värnpliktige kanske hade framtidsplaner med stora möjligheter och de blir plötsligt reducerade till ett minimum. Det kanske inte bara är ett förlorat ben, utan också ett förlorat framtidshopp.

En allvarlig olycka kanske inte bara ger fysiska men, utan också psykiska när bilden av framtiden och bilden av en själv förändras i ett enda olycksaligt ögonblick. En ersättning motsvarande en årslön på 150 000 kr kanske inte känns så generöst, utan snarare som en lägsta nivå. Skulle

någon förlora båda benen bedöms invaliditeten till 50 %. Det ideella skadeståndet är då 350 000 kr. Men det kanske inte känns så stort när man blir helt beroende av att få hjälp av andra. Skadeståndet räcker knappt till en invalidanpassad bil när man har 70 eller 80 år framför sig.

Visst finns försäkringsskydd som motsvarar försäkringar som gäller andra olyckor. Men jag tror att det är stor skillnad mellan hur man upplever situationen när man själv har tagit en risk och utsätts för olycka och när man blivit uttagen med plikt eller vad som kanske känns som tvång.

Jag förstår att den som utsätts för olycka känner sig övergiven när han gjort sin tjänst för landet å allas vägnar och sedan måste ta till rättsprocess när olyckan är framme. Många kanske t.o.m. tror att det finns en generös ersättning när man råkar bli den som drabbas.

Skuldfrågor och eventuell vårdslöshet måste också ofta utredas efter olyckor. Efter en olycka på en övning kanske den skadade inte ens är riktigt inblandad i processen, utan det gäller befäl och instruktioner. Jag kan förstå att det känns absurt när mycket energi och tid läggs ned på utredning av ansvarsfrågor utan någon koppling till lösning på den skadades problem. Det blir en administrativ process med föga samband till den skadades bistra verklighet. Det gäller inte bara den värnpliktige utan också föräldrar och familj.

Det har t.o.m. hänt att värnpliktiga har avlidit i olyckor. Det är sorgligt att föräldrarna då ska behöva processa för att få ut skadestånd. De känner sig ofta djupt besvikna och övergivna. De uppfattar sig i motsatsställning till Försvarsmakten, som ska stå på deras sida men samtidigt ta till vara sina egna, dvs. statens intressen.

Vad de skadade och deras anhöriga behöver och borde ha rätt till är någon helt på deras sida. Det var detta min fråga gällde. Och jag omformulerar den: Hur kan vi tillräckligt tydligt visa empati och respekt och stärka stödet till skadade och anhöriga, så att vi visar att risken tagits och olyckan skett för något som värderas högt av oss andra?

Anf. 12 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det var ett fint anförande som interpellanten höll, fint i den meningen att det med känsla fångar upp det som också jag känner.

Men i går var jag faktiskt i regeringen med om att fatta beslut om en lagrådsremiss. Det är ett stort framsteg. I det finns också möjligheter för Försvarsmakten att biträda anhöriga så att både den som skadas och anhöriga inte kommer in i den ensamheten och känslan av att vara övergivna och utan stöd.

Det är min förhoppning att interpellantens inlägg ska leda till att interpellanten ser att vi i regeringen arbetar med en inriktning som på ett humanistiskt sätt ska göra att det känns naturligt för unga människor att ta steget att med plikten som grund ändå känna sig manade att göra den för samhället utomordentligt viktiga insats som tjänst inom totalförsvaret och Försvarsmakten innebär.

Anf. 13 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för detta. Jag såg faktiskt själv mina frågor i samband med den här interpellationen snarare som någon slags vädjan. Jag hoppas att man faktiskt lyckas lösa detta.

Jag inser att det är en svår konflikt, hur man ska kunna separera arbetet med stödet efter olyckor från besvärliga utredningsprocesser som rör ansvarsutredningar och hur olyckor har gått till. Men, som sagt, här uppfattas Försvarsmakten ofta som en del av en stor apparat som heter staten och som har svårt att tillvarata den enskildes intressen.

Det gläder mig att försvarsministern svarar att ett arbete är på väg. Vi får inte förtrötts i detta, och jag hoppas och ser fram emot att man utvecklar det här arbetet. Men, som sagt, nöjda får vi inte bli.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2000/01:385 om universitetens och högskolornas indirekta kostnader

Anf. 14 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Per Bill har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att klargöra vilka kostnader som ska anses ingå i det föreskrivna påslaget på 18 % vid extern finansiering av forskning samt vilka indirekta kostnader som universitet och högskolor eventuellt ska kunna debitera utöver påslaget.

I dag finansieras forskningen vid universitet och högskolor dels genom direkta statsanslag, dels genom medel från forskningsråd, forskningsstiftelser och andra externa finansiärer. Samtidigt är det ett faktum att varken statliga eller andra externa finansiärer fullt ut täcker kostnaderna för den forskning som de finansierar. Universitet och högskolor erhåller i dag ersättning från de externa finansiärerna för de direkta kostnaderna, men bara för en del av de kostnader för lokaler och administration som forskningen också medför.

I samband med den forskningspolitiska proposition som regeringen lämnade i höstas, och riksdagen senare fattade beslut om, föreslogs en modell som hindrar att lärosätenas egna forskningsmedel urholkas. Bakgrunden var att om inte de externa forskningsfinansiärerna bär sina egna kostnader så begränsas lärosätenas möjligheter att utnyttja de direkta statsanslagen för egna prioriteringar. Statsanslagen får då i stället finansiera de indirekta kostnader som inte täcks av de externa finansiärerna. Riksdagen beslutade därför att en lägsta nivå för påslag för indirekta kostnader bör vara 18 % av forskningsprojektens direkta kostnader, exklusive lokalkostnader. Med den modellen får lärosätena inte full kostnadstäckning för den externt finansierade forskningen, eftersom påslaget då skulle behöva vara ännu högre, men höjningen av kostnadspåslaget innebär ändå att en större andel av kostnaderna kommer att täckas av de externa finansiärerna.

Riksdagen har vid behandlingen av frågan (UbU 2000/01:6, rskr. 2000/01:98) bl.a. uttalat att de medel som anvisas direkt till lärosätena inte ska användas för att subventionera externfinansierad forskning, utan för verksamhet enligt universitetens och högskolornas egna beslut. Riksdagen har samtidigt förutsatt att de ekonomiska konsekvenserna för redan pågående projekt beaktas.

Som ett led i arbetet med den forskningspolitiska propositionen fick Ekonomistyrningsverket, ESV, i uppdrag att utveckla en modell för be-

räkning av de indirekta kostnaderna så att full kostnadstäckning skulle kunna uppnås vid extern finansiering av forskning. ESV lämnade i rapporten *Kalkylmodell för beräkning av kostnader för forskning vid universitet och högskolor* (ESV 1999:25) ett förslag till en sådan modell. Ett problem med modellen var att den inte var förankrad och vidareutvecklad i samråd med lärosätena och externa finansiärer. Regeringen valde därför att i stället föreslå ett lägsta påslag i form av en schablon.

På frågan om vilka kostnader som ska anses ingå i det föreskrivna påslaget om 18 % är svaret att det ska sådana kostnader göra som generellt omnämns som indirekta kostnader. Om de verifierade indirekta kostnaderna överstiger 18 % kan ett högre påslag tas ut av de externa finansiärerna. Regeringen har i den forskningspolitiska propositionen dessutom skrivit att frågan om den föreslagna lägsta nivån för påslag för indirekta kostnader kan bli föremål för förnyad prövning.

Jag har inhämtat att landets universitet och högskolor genom Sveriges universitets- och högskoleförbund, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Vetenskapsrådet samt Verket för innovationssystem nyligen har träffat en gemensam överenskommelse om ersättning för indirekta kostnader för externfinansierad forskning vid universitet och högskolor. Utgångspunkten för denna överenskommelse var statsmakernas ovan nämnda beslut i frågan. Överenskommelsen innebär att påslagen i ett första skede bör beräknas som schabloner, och som en angiven miniminivå ska gälla 30 % som då avser indirekta kostnader, inklusive indirekta kostnader för lokaler och direkta lokalkostnader. För utrustning över 165 000 kr föreslås i stället ett påslag på 50 000 kr. Dessa principer utgör underlag inför nya förhandlingar och överenskommelser efter ett år. Vidare inrättar parterna en ledningsgrupp för att följa och utveckla detta arbete och på sikt skapa möjligheter att beräkna de indirekta kostnaderna som faktiska belopp.

Från regeringens sida följer vi med stort intresse detta arbete, och regeringen anser mot bakgrund av parternas pågående arbete att det inte är motiverat att i nuläget ytterligare definiera de indirekta kostnaderna.

Anf. 15 PER BILL (m):

Herr talman! Tack för ett intressant svar!

Som utbildningsministern vet har det under mycket lång tid, ända sedan tidigt 60-tal, funnits en bred politisk enighet om att det ska finnas full kostnadstäckning. Den enda gången åsiktsskillnader syns i den frågan var väl när regeringen alldeles nyss beslutade att Cancerfonden, som tidigare inte behövde stå för dessa kostnader, nu ska göra detta. Men det är inte en del av den här frågan.

Den här frågan handlar om huruvida regeringen har tagit fram en modell, vilket riksdagen bett om, som skulle förhindra att universitetens fakultetsmedel urholkades på grund av att externa finansiärer inte betalade sina fulla kostnader. Och om jag lite snabbt ska försöka se på svaret, herr talman, tycker jag att det säger: Vi försökte göra en modell. Men modellen blev för krånglig, och Ekonomistyrningsverket hade inte den förankring som behövdes för att få den accepterad. Modellen blev alltså inte en modell, utan modellen blev en höjning av en schablon från 12 till 18 %.

Dessutom kan man läsa att denna höjning inte är tillräcklig för att stoppa urgröpningen av fakultetsmedlen. Naturligtvis minskar den dock takten i urgröpningen.

När jag då via denna fråga försöker få reda på vilka kostnader som ingår måste jag säga att svaret är ganska belysande. På frågan om vilka kostnader som ska anses ingå i det föreskrivna påslaget om 18 % är svaret: Det ska sådana kostnader göras som generellt omnämns som indirekta kostnader. Svaret är alltså att indirekta kostnader är sådana kostnader som generellt omnämns som indirekta kostnader. Det är lite goddag – yxskaft över det svaret, tycker jag.

Det är viktigt att vi försöker få ett hum om vilka kostnader det är. Handlar det om personaladministration? Handlar det om bibliotekskostnader? Finns det IT-kostnader och IT-infrastrukturkostnader i detta? Jag tycker att det här är mycket viktiga frågor. Och det är inte, herr talman, någon kameral petighet. Om vi tittar bara på Vetenskapsrådet kan vi se att 18 % av dess anslag till forskning är ungefär 360 miljoner kronor. Det är mycket pengar.

Det kanske mest spännande och förvånande i den här historien är att det helt plötsligt uppkommer en förhandling. På vems uppdrag, är min fråga, och med vilket mandat? Av svaret att döma är det inte via regeringen. Ministern skriver att han har ”inhämtat” att landets universitet och högskolor genom Sveriges universitets- och högskoleförbund, Forskningsrådet för miljö osv. har dragit i gång den här diskussionen eller förhandlingen. Är det verkligen på det sättet den här typen av förhandlingar ska ske? Vad är Sveriges universitets- och högskoleförbund, och vem har gett det mandat att förhandla?

Anf. 16 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Det gläder mig att Per Bill är överens med mig och med ett stort antal riksdagar långt tillbaka i tiden om principen om full kostnadstäckning. Det är en viktig princip. Det kan låta som kameralt gnet, men det handlar i grund och botten om den fria forskningens möjligheter.

Vi har i dag universitet som nästan uteslutande finansieras av staten. Det är viktigt att konstatera. Men strukturen har förändrats i och med att man i dag har kanske uppemot hälften av sina anslag i direkta anslag från staten medan man får hämta hem den andra hälften i konkurrens. Också den delen av anslagen kommer dock oftast från staten i form av forskningsråd eller stiftelser. Det är en princip som jag menar har bidragit till utvecklingen av våra universitet väldigt starkt.

I och med att man i konkurrens med andra forskare måste söka externa medel blir det dock viktigt att de externa finansiärerna betalar vad det kostar att forska på universitetet. Om de inte gör det måste de medel som riksdagen har avsatt till fri forskning, beslutade av forskarna själva på högskolor och universitet, användas till att betala administrationskostnader och andra kostnader som uppkommer när de externa finansiärerna betalar för forskning. Detta är alltså en viktig och grundläggande princip för den fria forskningen och för att riksdagens ambitioner att se till att det finns stora resurser för fri forskning faktiskt upprätthålls.

Den grundläggande principen, som också är antagen av riksdagen, är alltså full kostnadstäckning.

Därutöver har vi sedan en tid tillbaka en schablon som högskolorna själva har arbetat fram på drygt 12 %, som de menar har varit ett sätt att försöka hitta ett minimibelopp. Alla vet, och ESV:s rapport visar detta tydligt, att det ligger långt under vad de indirekta kostnaderna egentligen är när man finansierar ett projekt. Vi vet från internationella jämförelser att de indirekta kostnaderna kan ligga uppemot 50 %. Men naturligtvis kan de vara olika beroende på projekt. Därför är det viktigt att myndigheterna självständigt är med och arbetar fram hur man ska kunna driva igenom en kostnadstäckning som är acceptabel och som också uppfyller det som riksdagen har begärt.

För att se till att vi inte får ett läge där statliga högskolor i konkurrensen om extern finansiering lockas till att inte ta ut full kostnadstäckning och därmed gröper ur riksdagens anslag till fri forskning finns det en ambition, som också har lagts fast av riksdagen, att höja det minsta beloppet som man ska ta ut som kostnadstäckning. Det är också viktigt. Det lägger en bottenplatta. Det gör dock inte att det budskap från riksdagen som tidigare givits, dvs. att full kostnadstäckning gäller, är bortsopat. Vad det handlar om är att detta är bottenplattan, men sedan måste man finna system ute i verkligheten, bland myndigheterna, för att få en bra kostnadstäckning.

Det är då våra fria och självständiga myndigheter har diskuterat med varandra för att se hur man kan finna ytterligare hjälpmedel för detta. Den förhandlingen har pågått, och man har kommit överens om en metod. Men siktet är inställt på att ta fram mer exakta metoder för att bedöma kostnadstäckningen.

Det är lämpligt. Riksdagen bör inte gå in och tala om om det är exakt den bibliotekskostnaden, den infrastrukturkostnaden, som ska vara med. Det tycker jag att vi kan överlåta åt våra myndigheter. Riksdagen bör däremot se till att det finns en bottenplatta som gör att konkurrensen inte lockar högskolorna till att faktiskt använda medel för fri forskning till att i stället skyffla in i underskott från externfinansierad forskning.

Anf. 17 PER BILL (m):

Herr talman! Frågan är viktig, just därför att våra partier verkligen värnar om fakultetsanslagens roll i universitetssystemet och den fria forskningen.

Det som oroar mig är bl.a. att riksdagen inte får reda på vad som ingår i bottenplattan – eller vad vi nu ska kalla den höjda schablonen. För att vi ska kunna föra en riktig politisk diskussion hade det varit viktigt att vi vet på ett ungefär hur det ser ut ute på universiteten och högskolorna. Vi kanske t.o.m. skulle ha tittat på enskilda universitet eftersom de skiljer sig mycket åt. Vi vet att på vissa universitet finns mycket av administrationen centralt, på andra universitet finns mycket av administrationen långt ned i organisationen. Här är det svårt att hitta någon enhetlig lösning.

Jag hade snarare sett att vi hade låtit varje enskilt universitet förhandla kring detta men att man hade varit tvungen att visa att man inte tullar på de fakultetsanslag som finns och att de inte ska ses som en möjlighet att konkurrera på ett illojalt sätt med andra universitet och högskolor om forskningsmedlen.

Det är två saker som oroar mig. Den ena är att riksdag och regering inte tycks veta på ett ungefär vad som ingår i de 18 procenten. Vi kan ha gissningar om hur mycket som är personaladministration, hur mycket som är ekonomiadministration, hur mycket som är bibliotekskostnader, IT-kostnader och en del andra saker. Vi vet inte. Det gör att vi inte vet var de flera hundra miljoner kronor som vi kan ha politiska ambitioner att antingen lägga på den fria forskningen eller lägga på den konkurrens-utsatta forskningen är.

Den andra saken som oroar mig är att de fria myndigheterna helt plötsligt sätter i gång en förhandling där vi inte har en aning om huruvida förhandlingen leder till ytterligare underfinansiering eller till att fakultetsanslagen får en starkare ställning. Om overheadkostnaderna läggs ihop och en schablon för hyror läggs på hamnar man på ca 35 %. Här har detta helt plötsligt förhandlats ned till 30 %.

Herr talman! Frågan är så principiellt intressant att jag ska be Riksdagens revisorer att ta en närmare titt på hur detta går till. Jag kommer att gå till utbildningsutskottet och föreslå att Riksdagens revisorer får titta lite närmare på frågorna. De är centrala i svensk forskning.

Anf. 18 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Ja, det är riktigt. Där har jag och Per Bill precis samma uppfattning. Detta är en central klassisk forskningspolitisk frågeställning som har debatterats i årtionden.

Det är ingenting nytt att också våra forskningsråd använder sig av schabloner för kostnadstäckningen. Innan vi reformerade hela myndighetsorganisationen hade de tidigare myndigheterna också schabloner för kostnadstäckningen. De var drygt 12 % som högskolorna hade kommit överens om gemensamt och en 10-procentig schablon för lokalkostnader som lades på. Det är ett arbetssätt som har funnits i högskolevärlden som har fungerat, men det är en allmän bedömning – regeringens bedömning och också riksdagens bedömning – att det inte har gett tillräcklig kostnadstäckning. Därför har riksdagen ställt sig bakom regeringens förslag att höja den grundläggande schablonen.

Att jobba på detta sätt är ett sätt att få det hela praktiskt i verkligheten. ESV föreslog en modell som i teorin antagligen i varje enskilt fall ligger närmare full kostnadstäckning men som då blir så krånglig att jag bedömer att det inte skulle vara möjligt att använda den modellen i ett praktiskt arbete.

Per Bill tenderar att vilja höja kostnadspåslaget ytterligare. Det är så jag tolkar Per Bills resonemang. Låt oss nu se hur riksdagens förslag verkar i praktiken. Vi vet att våra myndigheter har gjort en överenskommelse. Om ett år fortsätter de arbetet med sikte på att titta på en mera detaljerad beskrivning av kostnadstäckningen. Det verkar vara ett arbete som kan ge riksdag och regering en god plattform för att sedan utvärdera det system som vi nu har sjösatt. Min bedömning är att vi inte i det här läget ska höja schablonen. Det är en viktig grundläggande princip att se till att genomföra förslag som är genomförbara också i praktiken och inte för dramatiskt förändra spelreglerna i forskarsamhället.

Anf. 19 PER BILL (m):

Herr talman! Nej, jag vill inte att vi ska höja OH-kostnaderna. Problemet är att jag skulle vilja ha ett underlag så att jag verkligen kan se huruvida vi ska höja dem eller sänka dem eller om vi ligger ganska nära en rimlig nivå. Eller så ska vi vara ärliga och tydliga och säga att en riktig, riktig nivå är x %, men vi tycker att vi för tillfället inte ska gå dit utan vi ska ligga på de 18 % vi har kommit fram till. Det är också en rimlig slutsats.

Det som oroar mig är att vi som politiska beslutsfattare inte har det beslutsunderlag vi borde ha för att kunna fråga oss om det är för lite, lagom eller för mycket. Jag är förvånad över att det uppstår förhandlingar helt ur det blå. Jag har stor förståelse för att de forskningsfinansierande myndigheterna finns med på ena sidan, men jag är inte den enda som tycker att det är konstigt att en ideell förening är den andra förhandlingsparten. Det är en god tingens ordning om Riksdagens revisorer får titta på detta, just för att få reda på hur det verkligen förhåller sig och att vi på sikt kan bli klarare i vad som ingår och vad som inte ingår och vem som bör förhandla och vem som inte bör förhandla.

Anf. 20 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Just frågan om principen om kostnadstäckningen är, precis som också Per Bill menar, en viktig central fråga. Vi har med det förslag som vi har lagt fram till riksdagen och som riksdagen har ställt sig bakom, minskat den urgröpning av fakultetsmedel som har pågått under lång tid och därmed varit ett långsiktigt hot mot fri grundforskning. Detta är ett led i regeringens strävan efter att stärka den fria grundforskningen i Sverige.

Sedan måste detta praktiskt utformas så att detta går att använda i praktiken. Vi vet, både Per Bill och jag, från universitetslivets verklighet, att det finns en önskan att undkomma extra påslag om man har varit lyckosam att få externa medel till individuella forskargrupper. Det är inte alltid så lätt för universiteten att genomdriva kostnadstäckningen. Då är det bra att det finns användbara metoder. Schabloner är en sådan metod. Låt oss titta på och utvärdera hur den metoden fungerar framöver. Jag är övertygad om att det är viktigt med kostnadstäckningen för den fria forskningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2000/01:389 om effektivisering av CSN:s verksamhet

Anf. 21 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Ana Maria Narti har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder i syfte att effektivisera CSN:s verksamhet.

En väl fungerande studiestödsadministration prioriteras högt av regeringen. Det var anledningen till att CSN fick ett resurstillskott på ca 100 miljoner kronor i 2000 års ekonomiska vårproposition. Utöver detta har

Prot. 2000/01:109

11 maj

*Svar på
interpellationer*

regeringen på olika sätt arbetat mycket aktivt med att förbättra situationen för de studerande.

Den 1 juli 2001 införs ett reformerat och sammanhållet studiestödssystem. Det innebär att studiestöden studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd för vuxna (svux) och särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (svuxa) ersätts med ett nytt studiestöd som kallas studiemedel. Det nya systemet, som bl.a. innebär att både bidragsdelen och det s.k. fribeloppet höjs, blir mer överblickbart för de studerande samtidigt som det blir lättare att administrera för CSN.

Vidare inrättades, med stöd av studiestödslagen (1999:1395), den 1 maj 2001 en ny myndighet, Överklagandenämnden för studiestöd. Inrättandet av den nya myndigheten förväntas innebära en minskad arbetsbelastning för CSN, samtidigt som det ger studiemedelstagarna möjlighet att överklaga beslut i ärenden om tilldelning eller återkrav av studiestöd.

För att förbättra servicen till allmänheten fick CSN den 15 februari 2001 i uppdrag av regeringen att inrätta ett servicecenter för studiestöd i Kiruna. Centret ska vid full volym omfatta 80 årsarbetsplatser. CSN:s resurser förstärks med sammanlagt 70 miljoner kronor under åren 2001–2003 för detta ändamål.

Enligt Ana Maria Narti ska Riksdagens revisorer ha kritiserat CSN för dess långa handläggningstider. En närmare läsning av revisorernas skrivelse visar dock att det är endast långa handläggningstider i återkravsärenden som regeringen har uppmärksammat på, dvs. en mycket liten del av det totala antalet ärenden. CSN angav som anledning till detta bl.a. resursbrist och stor arbetsbelastning. Jag har tidigare redogjort för de resurser som nyligen har tillförts myndigheten, och det kan också konstateras att arbetsbelastningen under år 2000, enligt CSN:s årsredovisning för år 2000, minskat något.

Telefontillgängligheten är och har varit ett problem under några år. Den nedskärning av telefontiden som CSN genomförde i år innebar i praktiken att lika många mantimmar avsatts för telefonarbete som tidigare, men under kortare tid. Enligt CSN var skälet till förändringen att skapa goda förutsättningar för att införa det nya studiestödssystemet på ett bra sätt. Det har dock visat sig att tekniken inte klarade att ta hand om alla inkommande samtal. Detta är naturligtvis inte tillfredsställande. Inrättandet av servicecentret i Kiruna kommer dock att förändra CSN:s telefonstrategi från grunden. Det kan på goda grunder antas att det fr.o.m. igångsättandet av servicecentret också finns möjligheter för de studerande att åtminstone under normal arbetstid kunna nå CSN. Det görs också andra ansträngningar av CSN för att minska behovet av direktkontakt med en handläggare. Den 23 april introducerades CSN:s nya hemsida. Där ges en bättre möjlighet än tidigare att hitta relevant information om studiestöden och också möjlighet att följa det egna ärendets gång.

Ana Maria Narti påstår vidare att låntagarna debiteras en straffavgift när en delåterbetalning är en dag försenad. Det är inte korrekt. Enligt 8 kap. 5 § andra stycket studiestödsförordningen (1973:418) ska CSN skicka en påminnelse när ett årsbelopp inte har betalats senast fem dagar efter förfallodagen. Ana Maria Nartis förslag om att införa ett motsvarande system för sena beslut från CSN, som en kraftfull åtgärd för att effektivisera myndigheten, kan jag inte ansluta mig till. Enligt CSN:s årsredovisning 2000 beslutades ca 70 % av ansökningar om studiemedel

inom 21 dagar från ankomstdatum och ca 80 % inom 28 dagar. Ett beslut om studiestöd förutsätter dessutom att CSN har ett fullständigt beslutsunderlag, vilket ofta inte är fallet. Det är därför inte möjligt att i förväg ange vilken tid det bör ta att fatta beslut i ett enskilt studiestödsärende.

Jag anser att de åtgärder som regeringen har vidtagit och de åtgärder som myndigheten själv har tagit initiativ till kommer att förbättra situationen för CSN och därmed även för de studerande. När åtgärderna får effekt kan vi förvänta oss bättre tillgänglighet och snabbare handläggning. Jag anser i motsats till Ana Maria Narti att regeringen har varit mycket aktiv för att effektivisera CSN:s verksamhet och därmed förbättra de studerandes situation.

Anf. 22 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Det är mycket bra att man förändrar och förbättrar systemet. Men så stora förändringar som de som nu äger rum skulle inte ha varit motiverade om systemet fungerade tillfredsställande. Vi i Folkpartiet bråkar inte bara för bråkets skull. Vi vet att det finns brister, och vi vet att de här bristerna kan drabba mycket hårt, framför allt studerande från grupper som har mindre möjligheter att försvara sina rättigheter och intressen.

Vi har alla på TV sett berättelsen om en vuxenstuderande som plötsligt såg enorma ansträngningar och en svår kamp för kunskap gå till spillo på grund av en blankett. Det var inte hans fel att det var fel blankett som hade använts i det här sammanhanget, utan han hade fått fel blankett från en rådgivare. Ändå var det svar han fick när det här fallet diskuterades i medierna absolut blankt nej. Fel blankett betyder förlorad möjlighet att fullborda studierna.

Jag hoppas att den stora förändring som just äger rum också ska fästa uppmärksamhet på den mentalitetsförändring som är absolut nödvändig för att relationerna mellan myndighet och unga eller vuxna människor som vill få kunskap ska fungera.

Sedan finns det också en principfråga bakom den här interpellationen. Vi i Folkpartiet står på den lilla människans sida, på individens och den lilla gruppens sida. Vi tycker att när de här grupperna och individerna behandlas illa av myndigheter ska myndigheterna tvingas ta sitt ansvar. Det är inte bara medborgaren som har skyldigheter; också myndigheterna har sina skyldigheter. Då är det väldigt viktigt, och praktiskt konkret, med straffavgifter. Det visar att myndigheten har gjort fel.

Vi vet alla att i väldigt många sammanhang uppträder tjänstemän på olika myndigheter med en likgiltighet, med en kall respekt för formella sammanhang, som drabbar den levande relationen mellan myndighet och medborgare. Det är därför den här interpellationen har skrivits.

Anf. 23 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag tror inte att Ana Maria Narti bråkar för bråkets skull. Jag kan också känna igen mig i delar av den beskrivning som hon ger, att myndigheten inte har gett tillräckligt bra service till de studenter som har vänt sig till myndigheten. Det är också därför som regeringen har varit väldigt aktiv i att se till att förstärka resurserna och göra det möjligt att också via telefonsamtal nå myndigheten på bekvämare tider och snabbare än vad man kan göra i dag.

Prot. 2000/01:109

11 maj

*Svar på
interpellationer*

Det är också viktigt för att göra det möjligt för myndigheten att jobba med de kvalificerade utredningar som ibland måste göras och kunna använda sina mest kvalificerade handläggare till det. Många av de frågor som kommer till myndigheten är av den naturen att de är enkla att besvara bara man får tag på en person att resonera med.

Därför har jag förhoppningar om att myndighetens satsningar på ett telefoncenter i Kiruna nu kommer att vara en viktig del i att underlätta tillgängligheten.

Sedan är en av CSN:s, liksom alla svenska myndigheters, absolut viktigaste myndighetsuppgifter servicen till medborgarna och att leda medborgare rätt om man har använt fel blankett eller missat någon information på något sätt. Den skyldigheten har naturligtvis också CSN.

Vi ska också komma ihåg att CSN är en myndighet som i praktiken har gjort det möjligt för miljontals människor i Sverige att få kunskap, och ofta helt problemfritt.

Det finns mycket att göra för att förbättra CSN:s service. Men jag kan konstatera att man med tanke på den mängd av medborgare som har en relation till CSN för många också gör ett väldigt bra jobb.

Min slutsats är att CSN som servicemyndighet måste stärkas. Tillgängligheten måste stärkas. Människor måste få svar på sina frågor. Om man själv gör misstag och använder fel blankett eller annat måste man ha rätt att få hjälp från myndigheterna att hamna rätt. Kunskap ska inte hindras av svårigheter med byråkrati.

Anf. 24 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Jag ska berätta en historia – inte för att fastna i ett enskilt fall, utan därför att historien har vissa ingredienser som belyser principfrågor.

Förra sommaren åkte en liten flicka till USA för att studera på en mycket avancerad danshögskola. När hon åkte visste hon att alla som hade åkt till samma skola hade fått stöd från CSN. Men på något sätt försvann just hennes papper någonstans, så hon satt i New York och kunde inte betala *tuition* – avgiften. Hon hade bakom sig belastningen av omkostnader som redan hade kommit av resan, osv. Nu var denna familj tillräckligt stark ekonomiskt för att kunna hjälpa flickan innan det byråkratiska trasslet hade retts ut. Men detta skulle för en studerande från en fattig familj ha betytt en absolut katastrof. Vad gör man med en unge som redan finns på andra sidan Atlanten när en sådan situation uppstår och man inte själv har pengar för att hjälpa sitt barn?

Jag måste också säga att sonen i familjen några år tidigare hade åkt till Kina med hjälp av CSN. Då hade det inte förekommit någon komplikation. Jag tror att en försämring hade inträffat på de fem sex år som hade gått, och det var väldigt synd att denna försämring i service hade inträffat.

Men de principiellt viktiga frågor som jag vill lyfta fram med denna helt äkta historia är att det finns en risk för att kunskapsinhämtning från andra delar av världen blir ett privilegium för de rika om inte CSN fungerar utomordentligt bra, framför allt när det gäller studier i utlandet.

Vi upplever alla i Sverige samma tacksamhet gentemot detta system som öppnar möjligheten att hämta kunskap i andra länder för alla utan

åtskillnad när det gäller socialgrupp och ekonomi. Men just därför måste systemet fungera utomordentligt bra och vara väldigt effektivt.

Därför ville jag berätta historien för utbildningsministern.

Prot. 2000/01:109

11 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 25 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag har samma uppfattning som Ana Maria Narti. Myndigheten måste fungera utomordentligt bra och ge service till medborgarna. Därför är det viktigt med de åtgärder som görs: resursinsatser för att förstärka möjligheten att ge god service till alla medborgare som har en relation till CSN och förenkling av studiemedelssystemet från den 1 juli, som också ger större möjligheter för myndigheten att hantera sina uppgifter på ett väldigt bra sätt. Det är ett studiemedelssystem som genom att det blir mycket generösare antagligen efter hand kommer att locka alltfler att gå vidare till studier. Då blir det än viktigare med en väl fungerande myndighet.

Det exempel som Ana Maria Narti ger visar på någonting som icke får ske, enligt min mening. Det ska naturligtvis vara så att myndigheten ger de ersättningar och de studiemedel som studenten har rätt att kräva när man har fått in de uppgifter som myndigheten har rätt att begära. Därför blir det svårt att gå in i det enskilda fallet, men det är oacceptabelt om människor hamnar i situationer där de har lämnat de uppgifter som kan krävas men ändå inte får ut sina studiemedel.

Jag har förhoppningar om att det kan bli bra mycket bättre för CSN:s del under den kommande perioden tack vare de satsningar som regeringen gör. När det gäller utlandsstudier har vi också skäl att känna en väldigt stolthet, tack vare att vi har drivit studiemedelssystemet till att bli ett av de mest generösa i världen. Rätten för svenska studenter att ta med sig svenska studiemedel vart som helst i världen för att studera, vilket är unikt i världssammanhang, har gjort att det på tio år har gått ifrån några hundra svenska utlandsstuderande till närmare 30 000. Det har varit en mycket stark utveckling. Det har CSN:s verksamhet bidragit till.

Det ska vara god service till alla, mer resurser – som man nu också har fått – och ett klimat i CSN där servicetanken är en av de verkligt vägledande tankarna. Jag vet att ledningen ser det som väldigt viktigt.

Anf. 26 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Jag tycker att vår korta dialog i dag är stimulerande och givande. Jag hoppas att den politiska kritiken inte alltid upplevs som ett angrepp bara för angreppets skull, som jag tidigare har sagt. Men jag vill en gång till påpeka att det är väldigt viktigt att en mentalitetsrevolution äger rum i CSN och i andra myndigheter när det gäller respekten för individen, respekten för medborgaren och respekten för invånaren.

Den andra mycket viktiga fråga som jag vill påminna om – jag har redan sagt det – är att vi ska tänka på dem som inte har en mycket stark social position i sammanhanget. Det första exempel jag berättade om, som är ett mycket känt exempel, gällde en invandrare som hade drabbats mycket hårt av blankettraseriet. Det andra var ett exempel som fick mig att tänka väldigt mycket på vad en familj med svag ekonomi skulle ha gjort i en sådan situation.

För att systemet ska fungera som det var tänkt måste vi ha denna mentalitetsförändring. Då tror jag att våra avgifter skulle ha varit ett bra

redskap för att skapa en större uppmärksamhet kring myndighetsutövande tjänstemän.

Anf. 27 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Service är en grundläggande uppgift för CSN – en uppgift som man sköter till stora delar bra men där det fallerar på grund av att man inte har orkat med de viktiga uppgifter man har haft både med ett nytt studiemedelssystem och när det gäller att vara tillgänglig för medborgarna. Tillgängligheten blir central t.ex. när en medborgare som har en relation till CSN har lämnat en felaktig uppgift. Då måste man ha möjlighet att resonera med myndigheten för att ledas rätt. Det är det som vi har valt att sätta in kraften på – på att öka tillgängligheten. Därmed bedömer jag att det också blir möjligt att snabbare komma fram till beslut och utbetalningar.

Jag har förhoppningar om att CSN kan komma att bli allt bättre på detta i takt med att det nya studiemedelssystemet slår igenom och i takt med de väsentliga förstärkningar som regeringen och riksdagen har gjort. Det är en väldigt viktig uppgift.

Jag vill också säga att det är grundläggande och viktigt att det är en statlig myndighet som ansvarar för de mycket stora skattemedel vi avsätter för att alla svenskar ska kunna studera. Det är ett studiemedelssystem som vid internationell jämförelse är mycket generöst. Den arbetsuppgiften bör skötas av en statlig myndighet.

Det finns en debatt i borgerligheten om privatiseringar och om banker och andra som ska komma in. Jag menar att bankerna har visat att de inte är intresserade av service till den lilla människan utan av andra typer av aktioner. Då blir CSN som myndighet väldigt viktig när det gäller att se till att alla får lika rätt och lika möjligheter till goda studier.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2000/01:416 om forskning om kvinnors ohälsa

Anf. 28 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Carina Elgestam har frågat mig om vilka initiativ jag avser att ta för att få till stånd forskning för att klarlägga orsakerna till medelålders kvinnors ohälsa. Bakgrunden till frågan är det ökande antalet sjukskrivningar, där medelålders kvinnor anges svara för den största ökningen.

Jag vill börja med att understryka att det ökande antalet sjukskrivningar är ett allvarligt problem. Jag delar den oro som Carina Elgestam ger uttryck för. Som även framgår av interpellationen pågår nu en utredning som görs av förre landshövdingen Jan Rydh. En statsrådsgrupp har inrättats inom regeringen. Vidare har statsrådet Mona Sahlin på regeringens uppdrag tillsatt en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppgift att analysera den stora ökningen av arbetsrelaterad ohälsa som har samband med stress och andra organisatoriska och sociala faktorer. Arbetsgruppen kommer inom kort att lämna sin slutrapport.

Forskning om kvinnors ohälsa bedrivs på många olika håll i landet och stöds av flera olika forskningsfinansiärer. Den 1 januari i år inrättades genom omorganisationen av de forskningsfinansierande myndigheterna Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS. Rådets uppgifter är bl.a. att främja forskning inom välfärd, socialförsäkring, folkhälsa och arbetsmiljö, vilka alla har en stark koppling till den forskning som Carina Elgestam efterfrågar. Rådet ska under år 2001 fördela ca 237 miljoner kronor till grundläggande och behovsstyrd forskning inom sitt område.

I regleringsbrevet för år 2001 har FAS uppdragits att i samråd med andra viktiga finansiärer inom området, bl.a. Arbetslivsinstitutet och Riksförsäkringsverket, utarbeta ett forskningsprogram kring fysiskt och psykiskt orsakade belastningsskador och rehabilitering. Programmet ska utgöra underlag för såväl FAS som övriga finansiärers beslut om satsningar på området fr.o.m. år 2002.

Mot bakgrund av utvecklingen i arbetslivet har även det nyinrättade Verket för innovationssystem, Vinnova, utlyst forskningsmedel till tillämpningsinriktade projekt med inriktning på förebyggande arbete för att minska stress, överbelastning och utbrändhet.

Regeringen har i de två senaste forskningspolitiska propositionerna, *Forskning och samhälle* (prop. 1996/97:5) och *Forskning och förnyelse* (prop. 2000/01:3), tydligt markerat hur viktigt det är att ha ett genusperspektiv i forskningen. Regeringen har även i *Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården* (prop. 1999/2000:149) betonat vikten av könsspecifik kunskap kring människors vårdbehov.

Både FAS och Vinnova har i sina förordningar inskrivet att de ska verka för att genusperspektivet beaktas i forskningen, liksom att de ska verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. I all forskning måste könsspecifika skillnader uppmärksammas, och särskilt viktigt är det inom medicin, vård och folkhälsorforskning, där de biologiska skillnaderna mellan könen är tydliga. Inom arbetslivsforskningen är forskning på kön som kulturell och social konstruktion särskilt viktig för att mäns och kvinnors olika villkor, förutsättningar och behov på arbetsmarknaden ska kunna belysas.

Arbetslivsinstitutet är en annan viktig utförare av arbetslivsrelaterad forskning. Institutet har i uppdrag att främja forskning om kvinnors villkor i arbetslivet, att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män i arbets- och samhällslivet samt att inom samtliga forskningsområden beakta dessa förhållanden. Forskningen inom programmet *Kön och arbete* är därför inriktad på såväl kvinnors som mäns villkor och ställning i arbetslivet, samt på relationerna mellan könen. Forskningsområdet innefattar också konsekvenser av kvinnors och mäns olika villkor, som t.ex. ohälsa och nedsatt välbefinnande.

En viktig åtgärd för att stimulera ett bredare perspektiv och en höjning av kvaliteten i forskningen är att främja en ökad rekrytering av kvinnor till forskarbanan, eftersom kvinnor kan tillföra forskningen andra infallsvinklar och erfarenheter. Detta gäller inte minst inom forskningen om kvinnors ohälsa.

Anf. 29 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att tacka för svaret. Det är ett mycket bra svar. Det visar att regeringen tar det här med forskning i ett genusperspektiv på allvar. Det visar också att forskning inom kvinnliga yrken har varit eftersatt och egentligen fortfarande är det, men det blir väl bättre i framtiden. Jag vill säga ett särskilt tack därför att detta är en mycket bra redovisning om forskningen inför framtiden.

Utbildningsministern säger så här i sitt svar: "I all forskning måste könsspecifika skillnader uppmärksammas, och särskilt viktigt är det inom medicin, vård och folkhälsoforskning, där de biologiska skillnaderna mellan könen är tydliga. Inom arbetslivsforskningen är forskning på kön som kulturell och social konstruktion särskilt viktig för att mäns och kvinnors olika villkor, förutsättningar och behov på arbetsmarknaden ska kunna belysas."

Som jag ser det är det just det här det handlar om. Vi ser nu den här snabba ökningen av sjukskrivningar så tydligt i och med olika utredningar och rapporter från försäkringskassor. Och samtliga pekar på samma sak, nämligen att det är kvinnor i medelåldern som står för den största ökningen och att det främst är kvinnor i offentlig sektor.

Enligt Gerhard Larssons utredning är ökningen bland kvinnor dubbelt så stor och högst inom kommuner och landsting. Det här är ju mycket allvarligt. I och med att såväl riksdag som regering har tagit detta på allvar finns ju de här olika arbetsgrupperna, som nu arbetar och ska redovisa olika förslag, så att vi ska kunna gå vidare och det ska kunna bli bättre.

Men jag tycker inte att det här räcker. Vi vet för lite om de vetenskapliga orsakerna till att det är så här. Jag ställer mig då några frågor, också i möte med kvinnor inom Kommunal exempelvis. Varför har kvinnor som är födda under 40-talet och i början av 50-talet det högsta ohälsotalet? Jag betraktar i alla fall det som att de här kvinnorna är födda in i det som vi vill kalla välfärdssamhället. Beror det på arbetsorganisationen på arbetsplatserna? Beror det på arbetsplatsens utformning eller på att kvinnorna är dubbelarbetande med det yttersta ansvaret för hem och familj? Eller finns det andra orsaker mellan privatliv och arbetsliv? Vi har ju bl.a. sett via forskning om arbetsskador att det finns ett samband med frivilligt valt arbete och icke frivilligt valt arbete. Det är ju en tankeställare i sig. Beror det på kosten, uppväxtförhållanden, inställning till samhället? Beror det på sjukskrivning och rehabilitering och på läkarnas förmåga att motivera till rehabilitering eller att förlänga sjukskrivningen? Eller beror det på kroppens uppbyggnad? För att göra det lite enkelt för sig kan man tala om sammansättningen av kvinnligt och manligt, hormoner och muskler. Finns det något samband däremellan?

Man kan titta på kvinnor under 1900-talet. Generellt började kvinnor födda på 30-talet arbeta i 25-årsåldern. Kvinnor födda på 40-talet började arbeta när de var 14, och kvinnor födda på 50-talet började när de var 16. Finns det något samband däremellan? Vi känner ju inte till de vetenskapliga orsakerna. Jag är helt övertygad om att det finns många som kan ge olika svar på de här frågorna. Men vi har för lite vetenskaplig forskning runtomkring detta. Min förhoppning är att den här typen av forskning ska bli prioriterad i framtiden.

Anf. 30 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Det är en viktig interpellation som Carina Elgestam har lämnat, och det är en viktig diskussion. Jag delar Carina Elgestams uppfattning helt och hållet om att det krävs mer kunskap.

Det krävs ett väldigt aktivt, konkret arbete ute i verksamheterna och ute på arbetsmarknaden för att vi med den kunskap som vi har i dag ska kunna undanröja orsaker till arbetsskador och ohälsa, men precis som interpellanten säger behöver vi också mer kunskap om grunderna för detta. Det är ju så att det är könsrelaterat. Det ser vi tydligt i statistiken. Det är inte fördelat jämnt mellan kvinnor och män, och det är en oroande ökning på det här området. Det är klart att om vi ska bedriva en god politik för en god arbetsmarknad så blir kunskap om inte minst orsaker till kvinnors ohälsa relaterad till arbetsmarknaden väldigt viktig.

Jag tycker att vi nu har en myndighetsorganisation som ger oss spännande möjligheter till nya bredare belysningar av frågan. Med FAS, det nya forskningsrådet, som kommer att innehålla alltifrån arbetslivsrelaterad forskning till den mera traditionella ohälsoforskningen och sociala frågor får vi en möjlighet till möten mellan forskare och även mellan ämnesområden som jag tror kan ge intressanta resultat.

I Vinnova – den myndighet som ska jobba med det konkreta förändringsarbetet i näringslivet och också i offentlig sektor, inte minst med teknikinhållet som viktigt – finns det möjlighet att låta arbetslivsfrågorna möta den nya tekniken och ställa nya, viktiga och intressanta frågor.

Sedan har vi ett antal andra aktörer. Vårdalsstiftelsen har satsat resurser på att stärka forskningen just kring kvinnors ohälsa. Arbetslivsinstitutet är viktigt, som jag sade tidigare. Inte minst Belastningsskadecentrum i Umeå, som lyder under Arbetslivsinstitutet, kan vara ett centrum som ger oss nya kunskaper. Detta är viktigt, och det är mycket som pågår.

Jag delar Carina Adolfsson Elgestams uppfattning att det här är en forskning som samhället har stort behov av. Det är också viktigt strukturellt, tror jag, att alla våra myndigheter numera i sitt uppdrag har att ha ett genusperspektiv med sig. Erfarenheterna i medicinsk forskning och i arbetslivsforskning visar att det är mycket viktigt. Om man inte driver dessa frågor väldigt medvetet tror jag att de riskerar att hamna i skymundan, och därmed får vi inte den kunskap vi behöver för att förbättra samhället.

Anf. 31 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Herr talman! Jag tackar ytterligare en gång.

Det känns bra att kunna ha med mig och redovisa det här när jag är ute och möter främst de kvinnor som fortfarande arbetar inom den här sektorn och som inte är sjukskrivna men deras arbetskamrater, också inför framtiden.

Sedan vet vi att rehabilitering och rehabilitering snabbt är A och O i hela det här arbetet. Jag har funderat mycket över om det finns något speciellt forskningsprogram som har den här inriktningen. Jag har försökt att studera det som kommer från FAS, där det som utbildningsministern relaterade till finns.

Efter vad jag kan förstå var det inför första ansökningsomgången 727 projekt som man ansökte om. Av de 727 projekten löd 139 projekt under

rubriken Arbetsrelaterade hälsorisker. Det som jag också kan associera till den här problemställningen är omsorg om sociala relationer – det kan finnas ett samband där – som det fanns 96 olika projekt om. Man får väl hoppas att någonting av detta belyser något av den här problemställningen.

Det är intressant att det i dag är 40-talisterna som har det här problemet. För att det inte ska återupprepas när 60-talisterna kommer att vara i samma åldersgrupp skulle det vara intressant om det fanns forskare som följde de här kvinnorna under ett visst antal år för att se ett samband, så att vi inte gör om misstaget om 10–20 år.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2000/01:436 om ALF-avtalet

Anf. 32 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Anders Sjölund har frågat mig vilka åtgärder jag vill vidta för att det kommande ALF-avtalet bättre ska avspegla Umeås berättigade behov samt vilka åtgärder jag avser att vidta vad gäller budgetmässiga förstärkningar för att den utökade läkarutbildningen ska få sin motsvarighet i kommande ALF-avtal.

Som Anders Sjölund påpekar i sin interpellation är avtalet mellan staten och de berörda landstingen uppsagt och uppsägningstiden utgår vid utgången av år 2003. För att få ett nytt avtal klart till denna tidpunkt kommer jag snarast att förordna en utredare med uppdrag att försöka nå en överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen om ett nytt avtal.

Det nuvarande avtalet bygger på att landstingen som huvudman för hälso- och sjukvården får ersättning av staten för att medicinsk forskning och grundutbildning för läkare ska kunna bedrivas vid landstingens sjukhus. Grunden för avtalet är att verksamheterna medicinsk forskning och utbildning å ena sidan och hälso- och sjukvård å andra sidan är starkt integrerade i varandra, vilket kräver samverkan mellan de olika verksamhetsansvariga. Ersättningarna utgår som s.k. driftersättningar.

Avtalet bygger emellertid på ett styrsystem för högskolan som inte längre gäller, t.ex. att riksdagen fattar beslut om antalet nybörjarplatser på läkarutbildningen eller antalet kliniska professurer. Eftersom det numera är det enskilda lärosätet som fattar beslut om detta finns det inget underlag för gemensam beräkning av ändring av ersättningarna.

Regeringen har därför bedömt att avtalets utformning inte längre är helt tillämplig och att det är nödvändigt att finna en ny konstruktion av avtalet.

Anders Sjölund hävdar att det finns en historisk obalans vad gäller ersättningsnivåerna mellan de olika lärosätena i det nu gällande avtalet. Denna uppfattning delade inte den utredning som låg till grund för avtalet. I denna utredning, som presenterade sina förslag i betänkandet *Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet*, ingick även företrädare för sjukvårdshuvudmännen. Där konstaterades att några avvikelser från dåvarande regionala fördelning av driftersättningarna inte var motiverade. Uppgifterna byggde på information om den medicinska

forskningens omfattning som inte enbart gick att härleda till de statliga anslagen utan också till externt finansierad forskning.

När förhandlingar nu inleds mellan staten och de berörda landstingen är det naturligt att båda parter kan ha olika synpunkter på nivåerna i avtalet eller vad som i övrigt bör göras. Inför kommande förhandlingar vill jag som ansvarig minister inte ha synpunkter på hur detta ska skötas.

När det gäller frågan om de budgetmässiga förstärkningarna av ALF-avtalet med anledning av att riksdagen har fattat beslut om en ökning av läkarutbildningen är det för tidigt att kommentera denna fråga nu. Detta får beredas i kommande års budgetarbete.

Anf. 33 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret, som faktiskt är intressant på flera områden och t.o.m. hoppfullt om man är lite snäll i sin tolkning.

Utbildningsministern håller ju med om att nuvarande system med statlig ersättning till läkarutbildning via det s.k. ALF-avtalet inte längre passar in i dagens utbildningsstruktur. Regeringen vill därför finna en ny konstruktion av avtalet. Det här är utmärkt, utbildningsministern. För ändamålet kommer också en särskild utredare att få i uppdrag att söka nå en överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen, dvs. landstingen. Det är också bra.

Med den här informationen borde jag känna mig nöjd och kunna åka hem till Umeå om några timmar och med glädje berätta att nu kommer detta att lösas sig, därför att vi har ju funnit att det är en orättvisa mellan de anslag som finns till de olika lärosätena för läkarutbildning. Men det verkar trots allt inte som jag kan göra det, åtminstone inte i dag, därför att lite längre ned i svaret säger utbildningsministern att han som ansvarig minister inte vill ha några synpunkter på hur detta ska skötas, dvs. hur utredaren ska arbeta. Ministern säger vidare: Jag lägger mig inte i hur utredaren ska agera. Inga direktiv över huvud taget finns alltså givna för detta. Jag tycker att det känns väldigt märkligt att det inte är på det sättet när vi känner till hur verkligheten ser ut.

Därför måste jag fråga utbildningsministern: Betyder det att den mycket låga ersättning som man i Västerbotten får i förhållande till andra lärosäten är en orättvisa som ska bestå? Tycker utbildningsministern verkligen att det är rimligt att t.ex. Umeå har 219 miljoner kronor mindre än Göteborg för motsvarande läkarstudieplatser?

De läkarutbildare som jag har talat med i Umeå menar att den nivå som är i dag på den s.k. intrångsersättningen faktiskt hotar kvaliteten på läkarutbildningen och på sikt därmed hela läkarutbildningen. För att kunna rekrytera goda lärare till läkarutbildning är det viktigt att det också finns möjligheter till forskning. Med för lite resurser i bagaget är det ju mycket svårare att bedriva en forskning på ett riktigt och bra sätt.

Rätt eller fel, kan vi konstatera att det ur vår utgångspunkt råder en mycket märklig och anmärkningsvärd obalans mellan Umeå och övriga lärosäten. Det kan man läsa sig till. Därför måste jag fråga om ministern håller med om att det råder en obalans mellan de olika lärosätena vad gäller intrångsersättning via det s.k. ALF-avtalet.

Självklart finns det historiska skäl bakom Umeås låga andel. Vi blev väldigt glada uppe i Norrland när läkarutbildningen kom till stånd på 60-

talet. I början var det naturligtvis inte särskilt mycket forskning som bedrevs, så det fanns inga riktiga skäl till att man skulle lägga till pengar för det. Läkarutbildningen innebar att vårdcentralerna och sjukhusen kunde fyllas med läkare, som det hade rått stor brist på dittills. Med andra ord var landstingets förhandlingsposition inte särskilt gynnsam med den bakgrunden. Därför menar jag att det finns en historisk bakgrund som avspeglar sig i dagens tilldelning av resurser.

Besked nummer två, att det är för tidigt att ge några budgetlöften om nytillskott av ALF-medel med hänvisning till utökning av antalet läkarstudieplatser, får mig också att fundera något. Jag kan visserligen förstå att vi inte kan få några direkta siffror om detta, men är det inte rimligt att vi kan få ett besked som säger att om man ökar läkarstudieplatserna i Sverige med 20 % bör det också avspeglas i tilldelningen för den s.k. intrångsersättningen?

Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Anders Sjölungs interpellation är viktig. Han vill ha ett antal konkreta svar som regeringen i dag inte kan lämna eftersom det här handlar om en förhandling. Vi har sagt upp avtalet. Vi kommer att se till att vi har en särskild statlig representant som tar upp förhandlingarna med landstinget. Det är naturligt att ett antal frågor då kommer upp på bordet.

Jag kan i dag inte helt och fullt avslöja exakt hur vi kommer att välja att ta olika mått och steg i dessa förhandlingar. Det är ett alldeles för tidigt skede för det. En naturlig fråga som kommer upp är ju fördelningen av befintliga medel. Jag kan gissa att det kommer att finnas starka synpunkter som kommer att variera mellan landstingen. Naturligtvis kommer alla landsting att hävda att just de har förutsättningar att kräva en omfördelning.

Under arbetets gång är det naturligtvis viktigt att klargöra hur den här fördelningen bör vara. Då kommer vi också till frågan om Umeås ställning i sammanhanget. Det är inte så att det bara är studieplatserna som styr resursfördelningen utan det är också forskningsvolymen. Det är det som har gjort att den utredning som jag citerade, som låg till grund för systemet, inte pekade på någon snedfördelning.

Låt oss se vad vi kommer fram till i de gemensamma resonemangen. Det ska naturligtvis vara en ordning som gör att vi får en rättvis och rimlig fördelning baserad på saklig grund av de mycket stora statliga resurser som det här handlar om. Men det är för mig för tidigt att gå in i delarna. Låt oss nu sätta i gång den förhandlingsprocess som ska resultera i att vi efter 2003 ska ha ett system som är moderniserat och som verkligen stämmer överens med dagens högskolesystem.

Anf. 35 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Jag uppfattar svaret så att det trots allt finns en insikt om att det är en obalans mellan de olika lärosätena. Det är också riktigt att det i början inte var särskilt mycket forskning som kunde avspeglas i medelstilldelningen. Nu är läget ett helt annat. Det hoppas jag att utbildningsministern också inser. Det är min förhoppning att han i det här samtalet med utredaren också beskriver att förhandlingarna bör föras i den riktningen att det ska tillföras mer medel.

Jag har här protokollet från den sista förhandlingen mellan staten och Landstingsförbundet, som reglerar just det här. Det är intressant läsning. Man kan förstå att andra lärosäten inte är särskilt intresserade av att minska sin nivå för att skicka mer till Norrland. Det skulle förvåna mig om man skulle gå med på det alldeles frivilligt. Därför återkommer jag till frågan om resurstillskott med hänvisning till att det faktiskt är beslutat om fler läkarstudieplatser. Är det ministerns uppfattning att man kan ta av den här, så att säga, merpotten, hur stor den nu blir?

Jag utgår från att regeringen tycker att det är riktigt att säga att tillsätter man fler platser bör det också avspeglas i budgeten. Då kan man tillföra Umeå en större del av den tillkommande kakan, och då får de andra lärosätena lite mindre helt enkelt. Kan man tänka sig en sådan lösning?

Jag har talat med kamrater på läkarutbildningen i Umeå. De är bekymrade över det här och funderar över vad som är rimligt. De säger så här: Kan man inte ha ett system som har en direkt koppling, en likvärdig ersättning för samma utbildningsuppdrag, dvs. oavsett var vi finns i landet får vi något slags studiepeng, läkarstudentpeng eller något liknande? Det förespråkar man. Det vore intressant att höra vad ministern har för synpunkter på det.

Anf. 36 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag kommer att göra Anders Sjölund besviken om han vill ha ytterligare preciseringsringar av det skäl som jag nämnde i min förra replik. Vi ska nu börja förhandlingar, förhandlingar som jag tror kan bli ganska komplicerade men som jag också har goda förhoppningar om kan ge oss ett bättre system för att fördela de mycket stora resurser som det handlar om.

Jag vill återigen påpeka för Anders Sjölund att det inte bara handlar om läkarstudenter. Det handlar också om forskningsvolymen och den kliniska forskningen, om intrånget där och de ersättningar som därmed är kopplade till detta. Därför blir det inte så enkelt att bara relatera till antalet studenter vid utbildningarna.

Vidare vill jag egentligen inte gå i denna diskussion. Nu har vi framför oss ett uppsagt avtal. Det blir en uppstart på förhandlingar och en chans till ett mycket bättre system. De frågor som Anders Sjölund tar upp kommer med all säkerhet att belysas i dessa diskussioner, och vi ska naturligtvis ha ett system som på ett rättvist och rimligt sätt fördelar resurser över landet.

Det kommer inte att vara så att vi är beredda att tillsätta extra resurser för att lösa sådant som vi kommer fram till är snedsitsar. Det måste lösas inom systemet. Extra resurser är kopplat till ökade utbildningssatsningar, som Anders Sjölund påpekar.

Anf. 37 ANDERS SJÖLUND (m):

Herr talman! Då vill jag säga något helt kort. Jag förstår att vi inte kommer längre i den här debatten. Jag får åka hem och berätta att vi inte kan få något besked utan får avvakta några år till. Medan gräset växer dör kon, brukar man säga. Jag hoppas att det bara är ett uttryckssätt, men läget är allvarligt.

Jag hoppas att ministern trots allt tar med sig de synpunkter som jag har fört fram i den här debatten och att det här är något som berör lärosä-

tet i Umeå på ett mycket kraftfullt sätt. Man är bekymrad, och jag hoppas att det också avspeglar sig i de förhandlingar som kommer. Jag förstår att det inte blir några extra resurser för att åtgärda snedsitsar, som ministern sade. Det kan jag förstå i så fall. Men det lilla hoppet fanns trots allt där att det kommer mer pengar för de extra studieplatser som så småningom dyker upp i systemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2000/01:441 om den industriella forskningen

Anf. 38 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Tomas Högström har i en interpellation ställt frågan vilka åtgärder jag tänker vidta på kort sikt och hur jag tänker säkra den långsiktiga finansieringen av den industriella forskningen. Frågan är ställd mot bakgrund av att Tomas Högström säger sig ha hört från olika håll att Vinnova har fått mindre pengar till industrirelaterad forskning.

Som jag framhöll i mitt frågesvar den 21 mars har Verket för innovationssystem inte fått neddragna resurser till forskning och utveckling. Olika rykten ändrar inte på detta förhållande.

Vinnovas anslag uppgår till drygt 1 miljard kronor, varav 10 % avser förvaltningsmedel, och resterande 90 % satsas på forskning och utveckling under innevarande år. Några minskningar är inte aktuella när det gäller stödet till industrirelaterad forskning och utveckling. Ledningen för Vinnova har förklarat att myndigheten avser att hålla insatserna för industriforskningsinstitutet på ungefär samma nivå som tidigare år. Som jag också sade den 21 mars är jag inte främmande för att föreslå regeringen att vidta åtgärder om så inte blir fallet.

Under perioden 1997–2000 erhöll industriforskningsinstitutet årligen i genomsnitt 250 miljoner kronor från dåvarande NUTEK samt 100 miljoner kronor via holdingbolaget Ireco som bl. a. förvaltar statens aktier i vissa industriforskningsinstitut. År 2001 erhåller industriforskningsinstitutet drygt 260 miljoner kronor från Vinnova samt 75 miljoner kronor via Ireco. Dessutom har industriforskningsinstitutet också möjlighet att ansöka om medel från Vinnova inom ramen för myndighetens övriga verksamheter.

Vad gäller statens långsiktiga syn på industriforskningsinstitutet, avser regeringen att till hösten återkomma till riksdagen i denna fråga. Jag kan av naturliga skäl inte här och nu gå närmare in på innehållet i regeringens kommande förslag. Jag kan emellertid redan nu säga så mycket att det inte finns några planer på neddragningar av Vinnovas resurser. Avsikten är tvärtom att öka dessa under de kommande två åren så att anslagsnivån, i enlighet med förslaget i förra årets forskningsproposition, år 2003 ligger 40 miljoner kronor högre än år 2000.

Som regeringen framhöll i fjolårets forskningspolitiska proposition har ett förnyelsearbete redan inletts vad gäller industriforskningsinstitutet. Syftet med förnyelseprocessen är att utveckla institutet så att de kan möta nya kunskapsbehov samt utöka och förnya kundkretsen. Det traditionella systemet med ett i praktiken ”garanterat” statligt stöd till ett antal

intresseföreningars institut kommer successivt att avvecklas. De direkta anslagen ersätts i stället av olika former av projektstöd.

Prot. 2000/01:109
11 maj

Anf. 39 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag får väl vända mig till statsrådet och börja med att tacka för svaret, även om jag inte är nöjd med beskedet. Jag tycker nämligen att anslaget i svaret på min interpellation inte inger förtroende. Interpellationen är ställd med anledning av situationen för den svenska industriforskningen som är bekymmersam. Och de som säger att den är bekymmersam är just de som är verksamma i instituten med forskning. Och det avfärdar ansvarigt statsråd med "att Tomas Högström säger sig ha hört från olika håll att Vinnova har fått mindre pengar till industrirelaterad forskning." Han säger också: "Som jag framhöll i mitt frågesvar den 21 mars har Verket för innovationssystem inte fått neddragna resurser till forskning och utveckling. Olika rykten ändrar inte på detta förhållande."

Vad är det då för rykten som statsrådet säger att jag hänvisar till? Ja, det är t.ex. en redovisning från IRIS i publikationen *Forskning för tillväxt*. Där skriver man under rubriken *Snabb nedmontering av svensk industriforskning*:

"Minskningen av anslagen till industrirelaterad forskning, innovationsskapande verksamhet för mindre företag och europeiskt forsknings-samarbete medför att viktiga delar av svensk industriforskning monteras ned." Detta säger alltså IRIS.

Kaj Mårtensson, ordförande för industriforskningsinstitutens samsamarbetsorgan IRIS, vars publikation jag hänvisade till, säger i *Dagens Industri* den 19 mars:

"De cirka 30 svenska instituten för industriforskning sysselsätter närmare 2 000 forskare. Institutet ägs gemensamt av staten och näringslivet och utgör en bro mellan forskningsvärlden och industrin.

EU-projekten är en huvudingrediens i verksamheten. Men nu faller möjligheterna att delta i europeiska forskningsprojekt.

Tidigare har staten via Nutek stått för 25 procent av finansieringen. Hälften har utgjorts av EU-pengar och resterande fjärdedel har kommit från näringslivet.

När staten nu omorganiserat industrins forskningsstöd och flyttat stödet till en ny myndighet, Verket för innovationssystem, Vinnova, finns plötsligt inga pengar till institutens EU-projekt.

'Inget institut kan gå in i något EU-projekt nu, vi får säga nej till alltihop. Vi har uteslutande fått positiva signaler, men så kommer den här tvärvändningen. Jag förstår inget av hur man tänker här, säger Kaj Mårtensson'."

I artikeln skrivs vidare:

"Men Vinnovas generaldirektör Per Eriksson anser ändå att det är regeringen som kapat forskningsinstitutens möjligheter genom att skala ned Vinnovas anslag och genom att ge order om andra prioriteringar.

'Jag tycker fortfarande det är obegripligt. Vi har 100 Mkr fria till en verksamhet som förra året omfattade 250 miljoner. Visst, vi kan strunta i det regeringen sagt åt oss att prioritera, men det känns inte särskilt rimligt, säger Per Eriksson.'

*Svar på
interpellationer*

Samtidigt har staten ålagt Vinnova att prioritera forskningsprojekt inom IT och bioteknik, vilka står utanför EU-projekten.”

Är det fråga om rykten? Knappast.

I Dagens Industri den 27 mars säger Civilingenjörsförbundet:

”När dimmorna efter omorganisationer och budgetprocesser lagt sig, visar det sig att tillgängliga medel till teknisk forskning och utveckling återigen har minskat.”

Vad är det som gäller? Ska vi ta branschens oro på allvar och kanske reda ut begreppen? Det som ministern säger är ju en sak. Men konsekvensen av de beslut som regeringen och statsrådet har fattat är den som jag har beskrivit.

Anf. 40 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag tror inte att Tomas Högström riktigt har följt med i utvecklingen under våren. Först och främst är det så att regeringen i regleringsbrevet till myndigheten påtalar att stödet till industriforskningen icke ska minska. Det är en tydlig signal från regeringen till myndigheten.

Sedan är det fråga om en ny myndighet som inte behöver göra några besparingar alls. Generaldirektören menar att han inte fritt kan använda miljarden som han vill. Det är klart att han inte kan göra det. Han övertar ju tre gamla myndigheters anslag. Det är forskningsprojekt som är beslutade under t.ex. förra året eller året dessförinnan och som löper under flera år. Det är ju en naturlig del av denna verksamhet. Detta upplever generaldirektören som att mycket av medlen är bundna. Det är riktigt. Men det finns inga besparingar på Vinnova. Det som påstås vara besparingar är 150 miljoner. 75 av dessa miljoner är uppbundna till vad? Jo, till A-medel till industriforskningsinstitutet. Menar Tomas Högström att det ska vara en besparing? Jag ser det som ett stöd till industriforskningsinstitutet, vilka jag tycker är viktiga. Det är väl ett bra sätt att reda ut dimmorna kring detta. Några 150 miljoner har icke sparats på Vinnova. Vinnova har inte utsatts för besparingar. Man har de anslag som man fick med sig från de ingående myndigheterna.

Men det är klart att när vi i regeringen i regleringsbrevet säger på detta sätt menar vi allvar. Och myndigheten har under våren också utlyst, vilket jag inte tror att Tomas Högström känner till, ytterligare 50 miljoner kronor till industriforskningsinstitutet. Småföretag och EU-program är viktiga områden som nu får extra resurser.

I anslag och tilldelning blir årets tilldelning till industriforskningsinstitutet ungefär densamma som de tidigare årens tilldelning till industriforskningsinstitutet.

Sedan är det naturligtvis så att när man övergår till, vilket jag önskar att vi också kan fortsätta med, tuffare kvalitetsgranskning, mer inriktning på spetsen i våra industriforskningsinstitut, förmåga till omallokering av resurser, vilket ju är ett normalt sätt att använda sig av forskningspengar också riktade till industrin, så kommer en del att i denna process tycka att de blev orättvist behandlade. Så är livet för forskning och utveckling. Det är ingen grundläggande rättighet för varje institut och varje forskare att alltid få samma anslag som året före. Däremot är summan som går till industriforskning densamma nu som tidigare år.

Så förväxla inte denna diskussion. Jag hoppas att moderaterna kan vara med i en dialog om att man ska skapa ett system som verkligen

driver kvalitet i industriforskningen. Jag menar nämligen att industriforskningsinstitutet kan bli mycket slagkraftiga, inte minst i ett EU-sammanhang. Men då krävs det en fortsatt utveckling mot ökad kvalitet.

Sammanfattningsvis: Det sker inga besparingar på Vinnova. Vinnova är en myndighet som har en dryg miljard till förfogande och som kommer att bli en väldigt viktig aktör i den behovsrelaterade forskningen med områden som IT och bioteknik, men också traditionella områden där man stöder utveckling av spetskompetens inom t.ex. industriforskningsinstitutet. Det blir en mycket viktig aktör tillsammans med de andra starka forskningsfinansiärerna som vi i dag har sedan den 1 januari efter en mycket stor omorganisation.

Det ska ske en fortsatt utveckling mot högre kvalitet och spetsforskning i våra industriforskningsinstitut. Hur det ska gå till kommer regeringen att återkomma till riksdagen med framöver.

Anslagen till industriforskningen i år ligger på samma nivå som tidigare år. Det är faktum, Tomas Högström.

Anf. 41 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! För mig är det ett rimligt krav att man beskriver verkligheten, att anslagsgivare och anslagsmottagare är överens om de faktiska anslagens storlek och om konsekvenserna av vad besluten innebär. Så är uppenbarligen inte fallet här. Jag är dock inte någon expert på området; det är jag fullt medveten om. Jag tror att inte heller statsrådet tillhör expertskaran inom området, även om han är väl påläst inom ämnet.

De facto är det så att vad statsrådet här säger inte möter motsvarande beskrivning inom branschen. Vad beror då det på? Ja, jag skulle anta att den här omorganisationen har gjort att en hel del pengar som tidigare reserverats så att säga har fallit mellan stolarna och inte helt finner sin väg fram till de institut och verksamheter som vi avser att finansiera.

Båda har vi ett intresse av att se till att detta fungerar. Då går det inte att göra på det här sättet – regeringen har ju öronmärkt vissa medel för ändamål som NUTEK tidigare inte hade ansvaret att hantera. T.ex. har staten via Vinnova svarat för 75 miljoner kronor till Ireco. Förra året fick Ireco i stället 100 miljoner kronor från KK-stiftelsen. Vinnova menar att de har fått 150 miljoner kronor mindre i medel för att finansiera samma ändamål som NUTEK tidigare hade ansvaret för.

Jag vill påstå att beskrivningarna för mig framstår som något motsatsfulla. Det är därför rimligt att statsrådet efter vår interpellationsdebatt tar den här diskussionen direkt med branschen och klargör hur det förhåller sig. Nu ligger låsningen, vill jag påstå, vid diskussionen om Vinnovas anslagsram, och det är vad min interpellation handlar om. Jag vill ändå påstå att till Vinnova har förts uppgifter som anslagsramens nuvarande storlek inte räcker till för att täcka.

Anf. 42 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det är aldrig roligt med sifferexercis men jag tror att jag nu måste leda Tomas Högström ut ur dimmorna. Våra papper har Tomas Högström till sitt förfogande men någon ordning på siffrorna har han inte riktigt.

Det belopp som sägs vara en besparing på Vinnova påstår man vara 150 miljoner kronor. 75 miljoner kronor av det beloppet är öronmärkta

direkt till industriforskningsinstitutet. Ja, det är minskad handlingsfrihet att använda 75 miljoner kronor till något annat än industriforskningsinstitutet. Men där misstänker jag att vi i så fall finns på samma barrikad. 75 miljoner kronor är alltså direkt riktade till A-medel via Ireco till industriforskningsinstitutet.

Sedan gäller det också andra uppbindningar som alltid finns för en myndighet av den här sorten, och så bör det vara. Det kan gälla projekt som pågår löpande över ett antal år och initiativ som kommer i samband med samverkan med regeringen eller med myndigheter. Självklart är det inte besparingar, utan det är pengar som går ut till forskningsverksamhet. Vid delningen av NUTEK har ju också arbetsuppgifter fördelats. Med förändrade arbetsuppgifter följer naturligtvis medel till detta. 50 miljoner kronor har förts till Verket för näringslivsutveckling, för de frågor som de ska jobba med. Tidigare var det en och samma myndighet men nu är det en uppdelning på flera myndigheter. Inte heller det är en besparing, utan det handlar om en överflyttning av verksamhet.

En generaldirektör citeras som vill ha större fria medel men alla förstår vi att det vill alla generaldirektörer ha. Det finns rim och reson i den förfrågan men det ska icke förväxlas med annat. Jag tror inte att generaldirektören i dag påstår att det är fråga om en besparing; i så fall är det alldeles fel. Så långt själva Vinnova.

Sedan går vi vidare och närmar oss industriforskningsinstitutet. 1997–2000 fick de ungefär 250 miljoner kronor per år – B-medel, och det gäller då FoU-program, EU-program och småföretagsprogram. Hur ser det då ut detta år, år 2001?

Under år 2001 finansierar NUTEK – tidigare från forskott som getts – Vinnovainstitutet med 213 miljoner kronor. Dessutom har Vinnova nyligen gått ut med utlysningar riktade till institutet med ytterligare 50 miljoner kronor under år 2001. För år 2001 blir det 263 miljoner kronor. Dessutom har vi A-medlen på 75 miljoner kronor. Det är motsvarigheten till vad man tidigare har haft till industriforskningsinstitutet.

Det är alltså ett förändrat arbetssätt som Tomas Högström inte vill ha. Tomas Högström vill att alla institut ska ha samma summa, oberoende av hur man bedriver sin verksamhet och oberoende av kvaliteten och inriktningen på sin verksamhet. Detta är en principiell fråga. Jag vill ha ökad kvalitetsgranskning och ökad konkurrens för att driva forskningen framåt, för att göra våra industriforskningsinstitut internationellt konkurrenskraftiga. Här avser jag att återkomma till riksdagen med besked om vilka principer som regeringen menar att detta ska bedrivas med. Vi är ju delägare i detta och bör ha en klar uppfattning om hur vi ser på statens roll som delägare. Det finns ett behov av att klargöra det inför riksdagen, så jag återkommer till hösten om detta.

Anf. 43 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Fru talman! Det var ett välkommet besked, dvs. att det kommer ett klarläggande under hösten i samband med budgeten. Jag tar detta faktiskt som ett erkännande av att de olika versioner som här cirkulerar faktiskt behöver redas ut, både inom departementet och, framför allt, i regeringen. Dessutom förutsätter jag att det blir i dialog med industriforskningens företrädare.

Visst ska vi ha bättre kvalitet! Det är en självklarhet och där har vi nog inte olika uppfattningar. Men det handlar också om långsiktigheten i de projektåtaganden som finns. Om tilldelningen till Irecoinstitutet minskar och om 25 miljoner kronor i A-medel saknas, 33 miljoner kronor i B1-medel saknas och 40–50 miljoner kronor i B2-medel saknas – detta enligt uppgifter som jag fått från dem – är det, vill jag påstå, illavarslande. Sedan har vi konsekvenserna därav; det är ju där som vi har problemen. Jag menar att man inte, som statsrådet gör, kan hävda att det inte har inneburit några förändringar – det är ju liksom andemeningen i hela svaret.

De facto är konsekvenserna bekymmersamma för industriforskningen. Där har vi båda ett intresse av att på både kort och lång sikt säkra och möjliggöra en positiv utveckling.

Anf. 44 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Något klarläggande kommer inte till hösten. Jag tror att Tomas Högström redan i dag har fått ett rejält klarläggande. Vad jag talar om beträffande hösten gäller de grundläggande principerna. Jag menar att riksdagen måste skärpa sin profil när det gäller synen på industriforskningsinstitutet. Där finns det mycket att göra. Det handlar om en långsiktig inriktning av vad staten vill med sitt ägarskap och med sina idéer kring industriforskningsinstitutet. Där finns det ett reformbehov och där hoppas jag att det går att resonera också med Moderaterna. Jag kan inte, som Tomas Högström gör, se det som lyckligt att alla resurser ska satsas i form av basresurser och att kvalitetsgranskningar ska sättas åt sidan.

Min uppfattning är en annan, och det gäller då hela vår forskningspolitik. Vi tillhör de i världen som satsar allra mest på forskning, och vi kan känna oss väldigt stolta över vårt utgångsläge. Men vi ska vara väl medvetna om att Sverige trots detta är ett litet land i forskarvärlden. För att vi ska tillhöra "spetsarna" måste vi driva kvalitetsfrågorna, även om vi också satsar mycket stora resurser. Det vill jag att vi ska göra generellt i forskningspolitiken. Därför har vi nu en ny myndighetsorganisation som blir mycket starkare när det gäller att driva kvaliteten och öka konkurrensen forskare emellan. Dessutom behövs det ytterligare insatser för att klargöra statens syn på hur vi kan driva spetsidén med våra industriforskningsinstitut. Det kommer jag att återkomma till. När det gäller de budgetmässiga klarläggandena tror jag att Tomas Högström går betydligt mer upplyst härifrån jämfört med vad han kom in med.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2000/01:418 om biotopskydd

Anf. 45 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Lars Björkman har frågat miljöministern vad han avser att vidta för åtgärder för att inventera och göra en slutlig avgränsning av behovet av nyckelbiotopskydd. Ärendefördelningen i regeringen är sådan att det är jag som ska svara på interpellationen.

Bevarandet av biologisk mångfald är en viktig del i den svenska skogspolitiken. Det framgår av skogspolitikens miljömål, som har samma tyngd som produktionsmålet. Skogspolitiken ger skogsägarna stor frihet men med det följer också ett stort ansvar. Det är därför i första hand skogsägarna själva som ska ta ansvaret för att miljömålet nås genom att ta hänsyn av olika slag i sin verksamhet. I vissa fall behövs det emellertid längre gående åtgärder som kräver statens ingripanden. Dessa regleras främst i miljöbalkens bestämmelser om områdesskydd och i skogsvårdslagen. Ett annat exempel är de civilrättsliga naturvårdsavtal som kan träffas mellan staten och skogsägarna och som har stöd i jordabalken.

Bestämmelserna om biotopskydd i skogsmark är avsedda att komplettera bestämmelserna om naturreservat. De kan tillämpas på mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- och växtarter. Bestämmelserna är utformade så att de förutsätter en avgränsning från skogsmyndighetens sida. Detta är en fråga om rättssäkerhet, eftersom det inte kan förutsättas att skogsägaren själv normalt ska kunna avgöra var bestämmelsen gäller. Därtill kommer att biotopskyddets begränsningar, till skillnad från i jordbrukslandskapet, inte sällan är så långtgående att markägaren ska ges ekonomisk ersättning för dem.

När bestämmelserna om biotopskydd infördes i början av 1990-talet stod det klart att det både för markägarna och för myndigheterna var viktigt att skaffa sig kunskaper om var skyddsvärda biotoper finns. Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna fick därför regeringens uppdrag att göra en landsomfattande inventering för att underlätta tillämpningen av lagstiftningen. Vid inventeringen registrerades vad Skogsstyrelsen betecknar som nyckelbiotoper, ett begrepp som inte finns i lagstiftningen. Att en nyckelbiotop har registrerats betyder inte att det automatiskt inträder något förbud för markägaren mot att bedriva skogsbruk. Om ett område med en nyckelbiotop ska lagligt skyddas och på vilket sätt det ska ske måste avgöras i varje enskilt fall. Det kan då bli fråga om att avsätta naturreservat, förordna om biotopskydd eller att träffa ett naturvårdsavtal. Det finns också många exempel på att markägaren utan särskilt ingripande från myndigheternas sida vill skydda sina värdefulla områden.

När det så gäller den fråga som Lars Björkman tar upp om omfattningen av skyddsbehovet för biologisk mångfald i skogslandskapet vill jag erinra om att regeringen i propositionen (2000/01:130) *Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier* som nyligen har lämnats till riksdagen föreslår att ytterligare 900 000 hektar ska skyddas jämfört med 1998 års nivå. Av denna areal ska 320 000 hektar avsättas som naturreservat och sammanlagt 80 000 hektar omfattas av biotopskydd eller naturvårdsavtal. Vi räknar med att skogsnäringen genom de åtaganden man gjort bl.a. inom ramen för miljöcertifieringen kan klara resterande del.

För att klara statens åtaganden räknar vi med kraftiga resursförstärkningar de kommande åren. Det framgår av den ekonomiska vårpropositionen. Extra resurser har också avsatts för att förbättra kvaliteten på biotopinventeringen.

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret, och jag måste säga att det känns som en ärlig deklaration som regeringen ger om vad man vill åstadkomma i denna fråga. Jag kan inledningsvis säga att jag i väsentliga avsnitt delar ministerns syn på målsättningen angående det långsiktiga skyddet av de miljömässigt värdefulla skogsbestånd som vi har i landet.

Som aktiv skogsägare vet jag att intresset för och möjligheter till att som ägare ta eget ansvar, inte bara för ett maximalt virkesuttag utan även för att långsiktigt ta ansvar för miljökonsekvenser, väsentligt har ökat sedan vi fick den nya skogsvårdslagen någon gång under de första åren av 90-talet.

Myndigheternas totala makt att styra skogsvårdsåtgärderna ersattes med rådgivning och samförstånd och ett ökat inflytande för skogsägaren. Detta är klart positivt. Även om ett fåtal markägare missbrukar skogsvårdslagens intentioner är enligt min mening den gällande lagstiftningen på detta område väl i samklang med såväl produktionsmål som målen för den absoluta majoriteten av skogsägarna.

Min fråga till ministern gäller det ökade inslag av myndighetsstyrning som krävs för att genomföra de aviserade åtgärderna, dels genom Skogsstyrelsens ansvar för biotopskyddet, dels genom det som aktualiseras i den nu liggande propositionen om svenska miljömål, delmål och åtgärdsstrategier. Utan att vare sig i propositionen eller i svaret ha ett redovisat underlag om miljötillståndet i den svenska skogen i dag och utan att ha redovisat konsekvenserna för det privata skogsbruket föreslår regeringen enligt svaret att 900 000 hektar – enligt propositionen avsevärt mer – mark för framtiden ska avsättas för just biotopskydd. En inventering, som företagits av Skogsstyrelsen och som redovisas här, visade mycket tydligt att betydligt större arealer än vad man hade förutsatt fanns bevarade med s.k. nyckelbiotoper. De översteg t.o.m. de beräknade tillgångarna mellan fyra och fem gånger. Det är ett positivt resultat, men det tycks inte ha lett till att regeringen kommer fram till slutsatsen att skogsbruket frivilligt kan ta ansvar för miljöfrågorna, utan man framhårdar i att kräva nya reservat, nya begränsningar i brukanderätten i den egenägda skogen.

Rättsläget, som också återopas i svaret, i dag är sådant att den enskilde skogsägaren först när en avverkingsanmälan sänts till skogsvårdsstyrelsen meddelas om de eventuella begränsningar i avverkningsrätten som myndigheten kan komma att kräva. Det är just här som min fråga kommer in. Jag tycker att det är otillfredsställande och kan i enskilda fall få allvarliga konsekvenser, både ekonomiska och andra, för den enskilde skogsbrukaren. Jag menar att ett rimligt krav är att man som ägare ska veta vilka förutsättningar som gäller redan när man skickar in sin anmälan.

Min fråga gick ut på om ministern är beredd att medverka till att genom inventeringar dels klarlägga behovet av flera avsättningar – jag tror att vi kan vara överens om de behoven – för naturvårdsändamål, dels ge markägarna en rimlig chans att ekonomiskt planera sin verksamhet i förväg, inte just när myndigheten ska besvara avverkningsanmälan.

Anf. 47 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Precis som Lars Björkman är jag mycket glad över det intresse som finns hos enskilda skogsägare att kombinera produktionsmålet med miljömålet. Det visar den höga kompetens som finns bland små och stora skogsägare kring effekterna av att se till de båda målen och vad man tjänar på det. Det är naturligtvis viktigt att många enskilda skogsägare är stolta över den rikedom som man har på sin mark och inom sina ägor och att man är beredd att göra mycket för att skydda dem och förädla dem.

När jag säger att jag har ett stort förtroende för att enskilda skogsägare ska ta det ansvaret har jag också många bevis för att regeringen ser till det ansvaret också. Men det finns därutöver ett allmänt intresse hos flera av oss andra att få ta del av de värdefulla nyckelbiotoper som finns. Det finns också enskilda skogsägare som har ett intresse av att inte längre ha ansvaret för de biotoper som man kan hitta. Då har regeringen påpekat att det då kan finnas andra sätt att ta till vara de nyckelbiotoperna – det kan vara naturreservat, det kan vara andra planer som gör att vi gemensamt får ta del av de nyckelbiotoper som finns. Jag tror att vi i de flesta fall kommer att hitta bra avvägningar och lösningar på när vi ska välja det ena sättet och när vi ska välja andra sätt.

Som enskild skogsägare har man ett intresse av att värna den mark som man äger, och de flesta skogsägarna gör det på ett alldeles utomordentligt sätt. Men därutöver finns det ibland större gemensamma intressen där vi tillsammans måste visa att vi också vill skydda och värna olika delar av skogen och marken, och då kan andra lösningar passa bättre.

Jag tycker att det är naturligt att staten visar genom beslut i riksdagen att vi vill ta ett ansvar för de nyckelbiotoper som finns i vårt land och göra dem tillgängliga för alltfler. Jag tror att det vore olyckligt om vi sade att bara skogsägarna själva ska ta det ansvaret. Självklart har staten, både som ägare och som förebild i att leva upp till de båda målen, en viktig roll att spela både för allmänheten och för enskilda skogsägare.

Anf. 48 LARS BJÖRKMAN (m):

Fru talman! Det här inlägget styrker bara vad jag tidigare sade, att vi har en stor samsyn både i målsättningen och i möjligheterna att hitta lösningar. Men vad jag eftersträvar, och jag tror flertalet av landets skogsägare eftersträvar, är att vi har ett miljömål som är så klart definierat och så väl identifierat att man som markägare redan innan man går in med en avverkningsanmälan kan ha en rimlig uppfattning om tänkta eller möjliga begränsningar som kommer att föreslås.

När det gäller rättsläget har jag som markägare, om jag inte har begärt någon form av förhandsinventering, inte några som helst möjligheter att överblicka vilka begränsningar som skogsvårdsstyrelsens tjänstemän kommer att föreslå. Jag tror inte att det råder någon oenighet om vilket mål som man ska nå med de föreslagna begränsningarna. Men jag vill lyfta fram det otillfredsställande i att man på förhand inte har möjlighet att överblicka hur stora arealer och vilka områden som det gäller. Det går inte heller att förutse när man kan få någon ekonomisk utvinning.

Både ministern i svaret och regeringen i sin nya proposition har missat en del i fråga om begreppet ansvaret för äganderätten. Det innebär ju att man måste ha möjlighet att disponera sin egendom och rimliga förut-

sättningar att med de tidsintervaller som gäller i skogsbruket utnyttja arealen för produktion av virke och avverkning.

Det talas om att man ska skydda marken mot markägaren i propositionen. Det känns ju lite egendomligt att man ska skydda marken mot de markägare som faktiskt har visat sig vara kompetenta – vilket ministern här har understrukt – att klara målsättningarna genom frivillighet.

Fru talman! Det råder en viss oklarhet om arealen. Ministern säger i svaret att det sammantaget är 900 000 hektar spridda över landet som ska skyddas. Jag har då några frågor.

Varför är det bara det enskilda skogsbruket som ska bli föremål för dessa begränsningar? Varför har man inte gått in och tittat på det statliga skogsinnehavet? Det finns ett antal statliga institutioner som äger och förvaltar skog på statens uppdrag. Varför har de undantagits? På vilket sätt tänker sig regeringen att där få genomslag för motsvarande åtgärder? Jag har ingen misstro mot deras ambitioner på något sätt, men det känns som att man särbehandlar det allmänägda skogsbruket på det enskilda, privatägda skogsbrukets bekostnad.

När kan vi räkna med att inventeringen slutligen är genomförd så att vi får en uppfattning om hur stora arealerna är och vilka av dem som behöver skyddas? Det känns lite egendomligt om vi indikerar att vi har så mycket skyddsvärda biotoper att de egentligen inte alls behöver skyddas. De är snarare en naturlig del i det normala skogsbruket. Då kan man fråga sig vad den här typen av målsättningar fyller för funktion.

Fru talman! Jag vill därför upprepa frågan: Kan vi få en inventering som klarlägger behovet, omfattningen och begränsningarna för de enskilda markägarna?

Anf. 49 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Den begränsade kontrollinventering som har gjorts hittills av s.k. nyckelbiotoper visar att de finns i en mycket större omfattning än vad vi tidigare trodde. Därför har också Skogsstyrelsen fått mera pengar för att förbättra inventeringen. Trots att den nu har pågått under en längre tid har vi under de tre kommande åren avsatt extra resurser för att fördjupa och förbättra den inventeringen som nu ska göras. Det är min förhoppning att vi då ska få veta både behovet och omfattningen.

Precis som Lars Björkman sade är det naturligtvis oerhört viktigt att skogsägarna får reda på var man har hittat nyckelbiotoper vid olika inventeringar. Tanken är att det är den typ av uppgifter som ska finnas i skogsägarens skogsbruksplaner eller i skogs- och miljöredovisningen.

Jag vill passa på att berätta för alla som lyssnar på debatten att sådan information finns att hämta på Skogsstyrelsens hemsida på Internet. Som enskild skogsägare har man alltså möjlighet att få hjälp och information dygnet runt.

Jag vill också slå fast att man i skogspolitiken inte skiljer det olika ägandet åt. Det måste vara en missuppfattning. Både enskilda skogsägare och statliga skogsägare omfattas av de mål som vi har satt upp i skogspolitiken, och detta är naturligtvis oerhört viktigt att tydliggöra.

Anf. 50 LARS BJÖRKMAN (m):

Fru talman! Inte minst det senaste var ett bra klarläggande som har undgått mig och t.o.m. de handläggare som jag har haft kontakt med. Via

propositioner och andra informationskällor har vi bibringats uppfattningen att det uteslutande är det enskilda skogsbruket som ska bli föremål för detta. Det känns glädjande att samma regelverk ska gälla även för det offentligt ägda skogsbruket.

Fru talman! Jag snuddade tidigare vid att det fanns lite olika uppgifter om vilka arealer som man är ute efter. I ministerns svar står det tydligt att det är 900 000 hektar som är det långsiktiga målet.

I en DN-artikel för någon vecka sedan gick miljöministern tillsammans med delar av regeringsunderlaget ut och talade om att första steget är 900 000 hektar och att man därefter ska öka på med minst 400 000 hektar. Det rör sig alltså om totalt 1,3 miljoner hektar. Jag har inte klart för mig grunderna för den stora utvidgningen. Ministern har också undvikit att i svaret nämna dessa siffror.

Är det så att det råder olika uppfattningar mellan ansvarig skogsminister och miljöministern? Eller är det för att informationen har kommit portionsvis som vi inte riktigt kan skilja ut vad som gäller?

Fru talman! Än en gång: Finns det möjlighet för ministern att lämna ett besked om när man är beredd att precisera tidpunkten? Och det kan gälla alla skogsägare, eftersom vi inte vet vare sig kriterier för nyckelbiotoper eller var de finns – det har sagts att Skogsvårdsstyrelsens tjänstemän kan ge anvisningar. Finns det möjlighet att efter en totalinventering konstatera vilka nyckelbiotoper som ska bevaras, var de finns och att man är beredd att betala för dem?

Anf. 51 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Mycket kort: De mål som jag har nämnt i interpellationssvaret är de mål som regeringen har föreslagit för riksdagen. Det är dessa mål som gäller. Det finns inga andra åtaganden eller några andra diskussioner just nu.

Jag tror att både Lars Björkman och jag är angelägna om att den förbättrade inventering som nu görs ska ge oss svar på de frågor som Lars Björkman ställer. Jag kan inte lova det, eftersom vi inte vet hur marken ser ut på de områden som ännu inte har inventerats. Men detta är självklart vår ambition. Det är därför som man har ökat tempot i inventeringen. Vi ger nu Skogsstyrelsen mera resurser så att man kan bli bättre, snabbare och tydligare.

Det tjänar vi på när vi ska slå fast de nya mål som ska gälla och när vi ska fördela anslag. Det tjänar den enskilda skogsägaren på eftersom han eller hon bättre kan ta hänsyn till hur marken ser ut. Och det tjänar alla på som har ett intresse av att värna nyckelbiotoperna långsiktigt. Detta är vår gemensamma ambition och det är också detta som ansträngningarna ska rikta in sig på.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2000/01:127 till trafikutskottet

Prot. 2000/01:109

11 maj

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
2000/01:132 Ändrade regler om koncessionsavgift på televisionens område

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2000/01:SfU13 Automatisk balansering av ålderspensionssystemet

Utrikesutskottets betänkande
2000/01:UU11 Internationella miljöfrågor

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 11 maj

2000/01:1204 av *Carl-Axel Johansson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Rätten till likvärdig sjukvård på lika villkor

2000/01:1205 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Kvinnors hälsa och prostitution

2000/01:1206 av *Margareta Andersson* (c) till näringsminister Björn Rosengren

God postservice i hela landet

2000/01:1207 av *Kerstin Kristiansson Karlstedt* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Villkoren för handikappade egenföretagare

2000/01:1208 av *Nils-Göran Holmqvist* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Bro eller färja till Vinön

2000/01:1209 av *Annelie Enochson* (kd) till miljöminister Kjell Larsson

Mobilmaster

2000/01:1210 av *Kent Olsson* (m) till miljöminister Kjell Larsson

Utbyggnad av E 6

2000/01:1211 av *Owe Hellberg* (v) till miljöminister Kjell Larsson

Bygglov och byggfusk

2000/01:1212 av *Sofia Jonsson* (c) till miljöminister Kjell Larsson

Marksanering av Kvarntorpsområdet

2000/01:1213 av *Ewa Thalén Finné* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Integrationen i Öresundsregionen

2000/01:1214 av *Kent Olsson* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Idrotten i skolan

2000/01:1215 av tredje vice talman *Rose-Marie Frebran* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Teckenspråksundervisning för föräldrar till döva barn

2000/01:1216 av *Caroline Hagström* (kd) till jordbruksminister Margareta Winberg

Kamphundar

2000/01:1217 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Det ökande behovet av LVU och LSU

2000/01:1218 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Legitimationshandling i stället för pass inom Schengenområdet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 15 maj.

15 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmälades att skriftligt svar på följande fråga inkommit

den 11 maj

2000/01:1145 av *Göran Lindblad* (m) till statsminister Göran Persson
Privat vård för privatiseringsmotståndare

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 15 maj.

16 § Kammaren åtskildes kl. 11.39.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 10 § anf. 38
(delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Meddelande om frågestund.....	1
2 § Anmälan om uteblivna svar på interpellationer	1
3 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	2
4 § Svar på interpellation 2000/01:419 om förtroendet för utbildningen i försvaret	5
Anf. 1 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	5
Anf. 2 OLLE LINDSTRÖM (m).....	7
Anf. 3 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	8
Anf. 4 OLLE LINDSTRÖM (m).....	8
Anf. 5 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	9
Anf. 6 OLLE LINDSTRÖM (m).....	10
Anf. 7 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	11
5 § Svar på interpellation 2000/01:454 om skador och risker vid värnpliktstjänstgöring.....	11
Anf. 8 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	11
Anf. 9 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	12
Anf. 10 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	13
Anf. 11 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	14
Anf. 12 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	15
Anf. 13 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	15
6 § Svar på interpellation 2000/01:385 om universitetens och högskolornas indirekta kostnader	16
Anf. 14 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	16
Anf. 15 PER BILL (m).....	17
Anf. 16 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	18
Anf. 17 PER BILL (m).....	19
Anf. 18 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	20
Anf. 19 PER BILL (m).....	21
Anf. 20 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	21
7 § Svar på interpellation 2000/01:389 om effektivisering av CSN:s verksamhet.....	21
Anf. 21 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	21
Anf. 22 ANA MARIA NARTI (fp).....	23
Anf. 23 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	23
Anf. 24 ANA MARIA NARTI (fp).....	24
Anf. 25 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	25
Anf. 26 ANA MARIA NARTI (fp).....	25
Anf. 27 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	26
8 § Svar på interpellation 2000/01:416 om forskning om kvinnors ohälsa	26
Anf. 28 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	26
Anf. 29 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s).....	28
Anf. 30 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	29
Anf. 31 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s).....	29
9 § Svar på interpellation 2000/01:436 om ALF-avtalet.....	30

Anf. 32	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	30
Anf. 33	ANDERS SJÖLUND (m)	31
Anf. 34	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	32
Anf. 35	ANDERS SJÖLUND (m)	32
Anf. 36	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	33
Anf. 37	ANDERS SJÖLUND (m)	33
10 §	Svar på interpellation 2000/01:441 om den industriella forskningen.....	34
Anf. 38	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	34
Anf. 39	TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	35
Anf. 40	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	36
Anf. 41	TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	37
Anf. 42	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	37
Anf. 43	TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	38
Anf. 44	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	39
11 §	Svar på interpellation 2000/01:418 om biotopskydd	40
Anf. 45	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	40
Anf. 46	LARS BJÖRKMAN (m).....	41
Anf. 47	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	42
Anf. 48	LARS BJÖRKMAN (m).....	42
Anf. 49	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	43
Anf. 50	LARS BJÖRKMAN (m).....	44
Anf. 51	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	44
12 §	Hänvisning av ärende till utskott	45
13 §	Bordläggning.....	45
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	45
15 §	Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	46
16 §	Kammaren åtskildes kl. 11.39.	46

